

Nuoriso- ja liikuntahankkeet turvapaikanhakijatyön tukena 2016–2017

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Sanna Pasanen • Katja Rajala • Kaarlo Laine

**NUORISO- JA LIKUNTAHANKKEET
TURVAPAIKANHAKIJATYÖN TUKENA 2016–2017**

Sanna Pasanen, Katja Rajala & Kaarlo Laine

**LIKES-tutkimuskeskus
2018**

Nuoriso- ja liikuntahankkeet turvapaikanhakijatyön tukena 2016–2017

Sanna Pasanen, Katja Rajala ja Kaarlo Laine

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340

ISBN 978-951-790-449-0

ISSN 2342-4788

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES

Jyväskylä 2018

Kannen kuva: Kaisa Siren, Suomen Punainen Risti

TIIVISTELMÄ

Sanna Pasanen, Katja Rajala & Kaarlo Laine

Nuoriso- ja liikuntahankkeet turvapaikanhakijatyön tukena 2016–2017

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340

LIKES 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) myönsi vuosille 2016 ja 2017 hankeavustuksia nuorten turvapaikanhakijoiden aktivoimiseksi sekä vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan. LIKES-tutkimuskeskukselle myönnettiin hakemuksesta rahoitus avustusta saaneiden hankkeiden toiminnan seurantaan ja arviointiin. Seurannan tavoitteena oli tuottaa tietoa maahanmuuttajia koskevan työn ja erityisesti turvapaikanhakijatyön tueksi sekä OKM:n tiedolla johtamisen avuksi.

Hankkeiden toiminnan kirjo oli laaja. Liikuntahankkeiden toiminta painottui luonnollisesti erilaisiin liikuntamuotoihin. Liikuntatoimintaa järjestettiin usein myös nuorisohankkeissa, hankkeen pääasiallisenakin toimintamuotona. Nuorisohankkeilla oli paljon muitakin toimintasisältöjä, muun muassa taide- ja kulttuuri-lähtöinen toiminta, ensiaputoiminta sekä ruoanvalmistus ja muu arjessa selviytymistä edistävä käytännön toiminta.

Hankkeiden kautta tavoitettiin merkittävä osuus turvapaikanhakijoista mielekkään toiminnan pariin. Haastateltavat raportoivat kaikkiaan 205 vastaanottokeskuksen olleen tavalla tai toisella mukana hanketoiminnassa. Hanketoimintaan osallistui kokonaisuutena arviolta 16 328 turvapaikanhakijaa.

Mielekäs toiminta vastaanottovaiheessa tuki turvapaikanhakijoiden hyvinvointia ja auttoi heitä jaksamaan paremmin turvapaikkaprosessissa. Toiminta saattoi myös pitää yllä turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja omanarvontuntoa sekä ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia. Monelle heistä, jotka saivat luvan jäädä Suomeen, hankkeiden puitteissa järjestettyyn toimintaan osallistuminen tuki varhaista kotoutumista ja kiinnittymistä paikallisiin yhteisöihin. Heille, jotka joutuivat palaamaan, toiminta oli ennen kaikkea hyvää ja ihmisarvoista kohtelua.

Vastaanottokeskuksen ja paikallisten toimijoiden kumppanuutena järjestetty toiminta tuki vastaanottokeskuksen ulkopuolista vuorovaikutusta ja turvapaikanhakijoiden integroitumista paikallisiin harrastusporukoihin. Erityisesti turvapaikanhakijalasten ja nuorten turvapaikanhakijoiden harrastamista yhdessä suomalaisten lasten ja nuorten kanssa tulee mahdollistaa ja tukea.

Hankkeiden toiminnalla on ollut myönteisiä vaikutuksia myös vapaaehtoiisiin, paikalliseen väestöön ja hanketoimintaa järjestäviin tahoihin. Hanketoiminta tuki parhaimmillaan vastaanottokeskusten arkea ja helpotti vastaanottokeskusten henkilökunnan työtä. Siitä huolimatta hanketoiminta joutui usein käytännössä väistymään muiden, tärkeämmäksi tai kiireellisemmiksi koettujen asioiden tieltä. Hanketoiminnan vakiinnuttaminen oli vaikeaa. Pääsääntöisesti turvapaikanhakijoiden hyvinvointia tukeva toiminta päättyi tai väheni merkittävästi hankerahan loppuessa.

SAMMANFATTNING

Sanna Pasanen, Katja Rajala & Kaarlo Laine

Ungdoms- och motionsprojekt som stöd för arbetet med asylsökande 2016–2017

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340

LIKES 2018

Undervisnings- och kulturministeriet beviljade projektunderstöd för aktivering av unga asylsökande och motionsverksamhet på flyktingförläggningarna åren 2016 och 2017. Forskningscentralen LIKES ansökte om och beviljades finansiering för uppföljning och utvärdering av de projekt som fått understöd. Målet med uppföljningen var att producera information som stödjer arbetet med invandrare och i synnerhet asylsökande samt producera information som stöd för undervisnings- och kulturministeriets ledning genom information.

Verksamheten inom projekten var mångsidig. Inom motionsprojekten låg tyngdpunkten i verksamheten naturligt nog på olika motionsformer. Motionsverksamhet ordnades ofta även inom ungdomsprojekten, även som projektets huvudsakliga verksamhetsform. Inom ungdomsprojekten ordnades även många andra typer av verksamhet, bland annat konst- och kulturverksamhet, första hjälpen-verksamhet samt matlagning och annan praktisk verksamhet som främjar förmågan att klara sig i vardagen.

Genom projekten nådde man en betydande andel av de asylsökande med meningsfull verksamhet. De intervjuade rapporterade att totalt 205 flyktingförläggningar på ett eller annat sätt deltagit i projektverksamheten. I projektverksamheten deltog totalt uppskattningsvis 16 328 asylsökande.

Meningsfull verksamhet i mottagningskedet främjade de asylsökandes välbefinnande och hjälpte dem att bättre orka med asylprocessen. Verksamheten kunde också upprätthålla de asylsökandes aktivitet och självaktning samt förebygga mental ohälsa. För många av dem som fick stanna i Finland främjade deltagandet i den verksamhet som ordnades inom ramen för projekten den tidiga integrationen i lokalsamhället. För dem som tvingades återvända innebar verksamheten framför allt ett gott och humant bemötande.

Verksamhet som ordnades genom samarbete mellan flyktingförläggningarna och lokala aktörer främjade interaktionen utanför flyktingförläggningen och integrationen av de asylsökande i lokala hobbygrupper. Särskilt asylsökande barns och ungdomars deltagande i fritidsverksamhet tillsammans med finländska barn och unga bör möjliggöras och stödjas.

Verksamheten inom projekten har haft positiva effekter även på frivilliga, lokalbefolkningen och de aktörer som ordnar projektverksamheten. Projektverksamheten fungerade i bästa fall som ett stöd i flyktingförläggningens vardag och underlättade personalens arbete. Trots detta fick projektverksamheten i praktiken ofta prioriteras ner till förmån för annat som uppfattades som viktigare eller mer brådskande. Det var svårt att etablera projektverksamheten. Verksamheten för att stödja de asylsökandes välbefinnande upphörde eller minskade i de flesta fall betydligt när projektpengarna tog slut.

ABSTRACT

Sanna Pasanen, Katja Rajala & Kaarlo Laine

Youth and sports projects as support for the work with asylum seekers in 2016–2017

LIKES Research Reports on Physical Activity and Health 340

LIKES 2018

The Ministry of Education and Culture granted project aid for the years 2016 and 2017 to help activate young asylum seekers and organise sports activities at the reception centres. On application, LIKES Research Centre for Physical Activity and Health was granted funding to monitor and evaluate the activities of the projects that had received aid. The aim of the monitoring was to produce information that would support the work conducted with immigrants and asylum seekers, in particular, as well as the knowledge management at the Ministry of Education and Culture.

The projects dealt with a wide range of themes. The sports projects, naturally, focused on various forms of exercise. Sports activities were often also organised as part of the youth projects, even as the main project activity. The youth projects did involve various other topics as well, such as art and culture, first aid, cooking and other practical activities helping the participants cope with everyday chores.

Through these projects, a significant number of asylum seekers were able to participate in meaningful activities. The interviewees reported that a total of 205 reception centres took part in the projects in some form. The number of asylum seekers participating in the projects was estimated to be 16,328.

Meaningful activities during the reception phase supported the asylum seekers' well-being and helped them cope better with their asylum process. The activities may have also helped the asylum seekers stay active, supported their self-esteem and prevented mental health problems among them. For many of those allowed to stay in Finland, the participation in the activities organised in these projects provided support in their early integration and in forming connections with the local communities. For those who had to return, the activities primarily provided decent and human treatment.

The activities, organised in collaboration between the reception centres and local operators, supported interaction outside of the reception centres and the asylum seekers' integration with local hobby groups. In particular, ways in which asylum seeker children and young asylum seekers could spend their free time together with Finnish children and young people should be promoted and supported.

The project activities have also had positive effects on the volunteers, local people and the operators organising the activities. At its best, the project activities provided support in the everyday life at the reception centres and made the work of the centres' staff easier. However, the project activities often had to be put aside to make room for other, more important or urgent things. It was difficult to establish the project activities as a permanent feature. Mostly, the activities supporting the well-being of asylum seekers ended or dwindled down notably when the project funds ran out.

SISÄLTÖ

1	Johdanto	5
2	Aineistoina kysely ja haastattelut	8
3	Hankkeiden talous.....	9
4	Hanketoiminta: toteutus, sisällöt ja kohderyhmät	11
5	Hanketoiminnan vaikeudet	18
6	Hanketoiminnan tulokset, vaikutukset ja merkityksellisyys	25
7	Suuntaviivoja kehittämistyön avuksi.....	32
8	Lopuksi	34
	Lähteet	36
	Liitteet.....	37

1 JOHDANTO

Syksyllä 2015 turvapaikanhakijoita saapui Suomeen runsain määrin. Vastaanottoyksiköitä perustettiin kovalla vauhdilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö reagoi nopeasti muuttuneeseen turvapaikanhakijatilanteeseen avaamalla avustushaut nuorten turvapaikanhakijoiden aktivoimiseksi¹ sekä vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan.^{2,3} LIKES-tutkimuskeskukselle myönnettiin hakemuksesta rahoitus avustusta saaneiden hankkeiden toiminnan seurantaan ja arviointiin. Seuranta ja arviointi on tuottanut tietoa hankkeista ministeriölle vuodesta 2016 alkaen.

Tämä raportti kokoaa yhteen seurannan ja arvioinnin keskeiset tulokset hankkeiden toimintavuosilta 2016 ja 2017. Kerromme hankkeiden toiminnasta, vaikutuksista ja vaikeuksista sekä tarjoamme suosituksia kehittämistyön tueksi. Seurannan pääaineisto on kerätty sähköisenä kyselynä ja hankkeista vastanneiden henkilöiden haastatteluina vuonna 2017. Avustusta saaneiden hankkeiden hakemusasiakirjoja käytettiin täydentävänä aineistona.

Hankeseurannassa oli mukana yhteensä 30 hanketta, joista kahdeksan sai OKM:n myöntämää avustusta turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseksi (raportissa käytetään nimitystä *nuorisohankkeet*) ja 22 vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan (*liikuntahankkeet*). Nuorisohankkeet olivat valtakunnallisia hankkeita; liikuntahankkeet olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta paikallisia hankkeita.

Hanketoiminnan kautta on mahdollista tehdä turvapaikkaprosessin olosuhteista ja odottamisesta siedettävämpää. Toiminta voi auttaa ylläpitämään aktiivisuutta ja osallisuutta tilanteessa, jossa moni asia on omien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Toiminta voi tukea turvapaikanhakijoiden toimintakyvyn ja erityisesti mielen hyvinvoinnin ylläpitoa. Niille turvapaikanhakijoille, jotka jäävät Suomeen, toiminta voi luoda paremmat lähtökohdat varsinaiselle kotouttamistyölle.

Hankeseurannan ja tämän raportin tarkoituksena on tuoda esiin hankkeissa kehitettyjä toimintamalleja maahanmuuttajia koskevan työn ja erityisesti turvapaikanhakijatyön tueksi sekä tiedolla johtamisen avuksi.

¹ Nuorisohankkeet 2016–2017: Valtakunnalliset hankkeet turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseksi. Hakuaika päättyi 20.11.2015.

² Liikuntahankkeet 2016: Vastaanottokeskuksissa järjestettävä liikunnallinen toiminta. Hakuaika päättyi 20.11.2015.

³ Liikuntahankkeet 2017: Kehittämisyhteistyö kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla. Hakuaika päättyi 16.12.2016. Seurannassa ovat mukana ne hankkeet, joissa avustuksen saajana on ollut vastaanottokeskustoimintaa järjestävä rekisteröitynyt yhteisö, säätiö tai yritys.

2 AINEISTOINA KYSELY JA HAASTATTELUT

Raportin pääaineisto on kerätty sähköisenä kyselynä ja haastatteluina. Seurannassa hyödynnettiin myös avustusta saaneiden hankkeiden hakemusasiakirjoja. Kysely oli suunnattu erityisesti hanketoiminnan toteuttajatasolle ja siihen vastasi 61 henkilöä. Taulukossa 1 on esitetty kyselyyn vastanneiden hanketoimijoiden rooli hankkeissa. Suurin osa vastaajista (74 %) teki työtä tai vapaaehtoistyötä hankkeessa alle viisi tuntia viikossa.

TAULUKKO 1 Kyselyn vastaajien rooli hankkeissa.

Vastaajan rooli hankkeessa	%
Hanketyöntekijä	30
Vastaanottokeskuksen ohjaaja	21
Vastaanottokeskuksen johtaja	18
Hankkeen toiminnassa vapaaehtoinen	4
Jokin muu	27
Yhteensä (n)	100 (61)

Kategoriassa Jokin muu mainittiin useimmin rooli: 1) hankkeen koordinaattori tai hallinnoija, 2) hankkeen yhteistyökumppanin työntekijä tai 3) vastaanottokeskuksen muu työntekijä.

Haastatteluihin pyydettiin hanketoiminnassa vastaavassa asemassa olevia henkilöitä. Haastattelut tehtiin puhelimitse tai kasvokkain. Haastatteluista toteutettiin kaikkiaan 26, ja niiden avulla saatiin tietoa 25 hankkeen toiminnasta. Jokaisesta avustusta saaneesta hankkeesta pyrittiin haastattelemaan yksi henkilö. Viiden hankkeen yhteyshenkilöitä ei tavoitettu haastatteluun eri syistä. Yhdestä hankkeesta haastateltiin kolme paikallistason henkilöä, koska valtakunnallinen koordinaattori ei ollut enää tavoitettavissa. Seuraavasta taulukosta 2 voidaan nähdä haastateltujen hanketoimijoiden taustatahot ja roolit hankkeissa.

TAULUKKO 2 Haastateltujen hanketoimijoiden taustataho ja rooli hankkeissa.

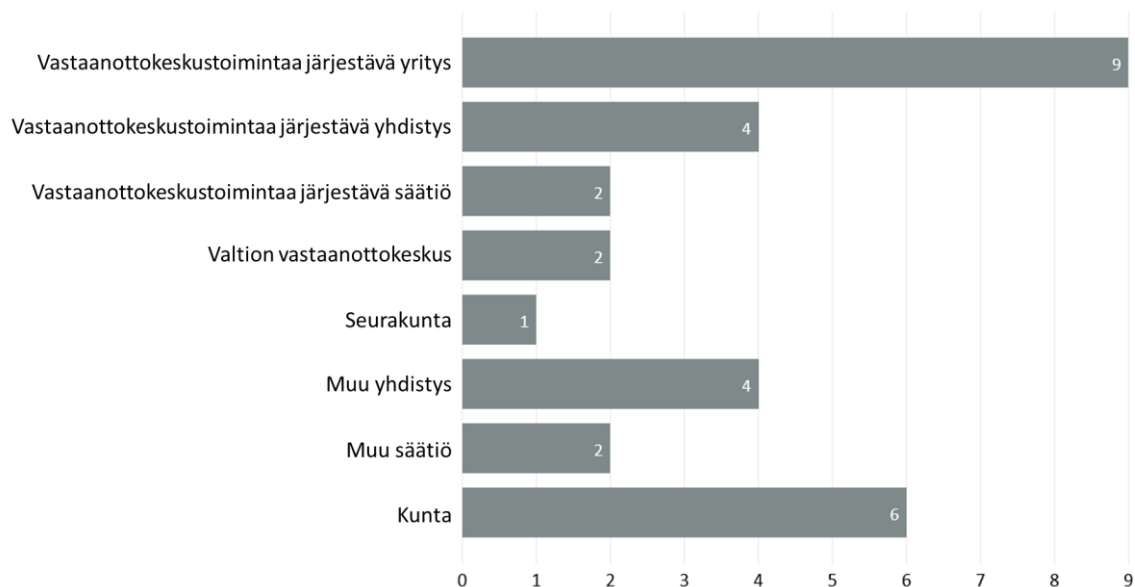
Haastateltavan taustataho	lkm	Haastateltavan rooli hankkeessa	lkm
Yhdistys	9	Hallinnollinen projekti- tai hankekoordinaattori	13
Yritys	7	Vastaanottokeskuksen johtaja	8
Kunta	4	Toiminnanjohtaja	2
Säätiö	3	Hankevastaava käytännön työssä	2
Seurakunta	2	Kunnan hyvinvointikoordinaattori	1
Valtio	1		
Yhteensä	26		26

3 HANKKEIDEN TALOUS

OKM on jakanut vuosille 2016 ja 2017 avustusta turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseksi sekä vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan yhteensä 1 748 970 euroa. Yksivuotisten liikuntahankkeiden avustukset myönnettiin aluehallintovirastojen (AVI) kautta tai asetettiin käyttöön Maahanmuuttoviraston (Migri) kautta. Turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseen tarkoitetut avustukset myönnettiin suoraan OKM:stä. Suurin osa turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseen avustusta saaneista hankkeista oli kaksivuotisia.

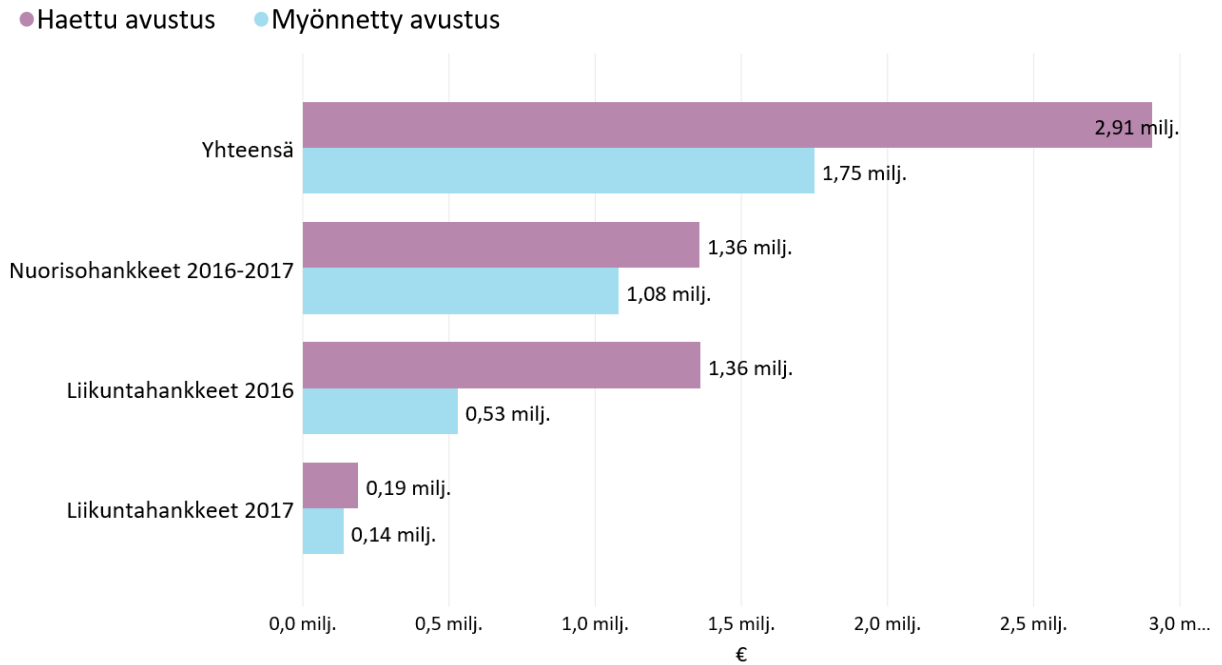
Vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan oli oma avustushakensa vuodelle 2016. Vuonna 2017 tukea on myönnetty vastaanottokeskuksissa järjestettävään liikuntatoimintaan varten OKM:n avustuskokonaisuudesta ”Erityisavustus maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla”. Näistä vuodelle 2017 avustusta maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla saaneista hankkeista mukana seurannassa ovat ainoastaan vastaanottokeskustoimintaa järjestävien rekisteröityneiden yhteisöjen, säätiöiden ja yritysten koordinoimat hankkeet. Kuntien koordinoimat, useimmiten laajemmalle maahanmuuttajakohderyhmälle suunnatut kotouttavan liikunnan hankkeet eivät olleet tässä seurannassa mukana. LIKES-tutkimuskeskus on toteuttanut näistä maahanmuuttajien liikunnan kuntahankkeista seurantaa ja arviointia jo aiemmin (esim. Pasanen & Laine 2017).

Lukumäärällisesti eniten tuettiin vastaanottokeskustoimintaa järjestäviä yrityksiä, yhdistyksiä ja säätiöitä (kuvio 1). Tarkempi katsaus myönnettyihin euromääräisiin avustuksiin löytyy raportin liitteestä 1.

KUVIO 1 Avustusta saaneiden organisaatiotausta ja määrä (avustusta saaneiden hankkeiden hakemusasiakirjat 2016–2017).

Hankkeille myönnetty rahoitus oli selvästi pienempi kuin haettu summa, erityisesti vuoden 2016 liikuntahankkeissa (kuvio 2). Toimintaa täytyi myönteisen tukipäätöksen jälkeen suunnitella monessa hankkeessa uudelleen ja vähentää suunnitelusta.

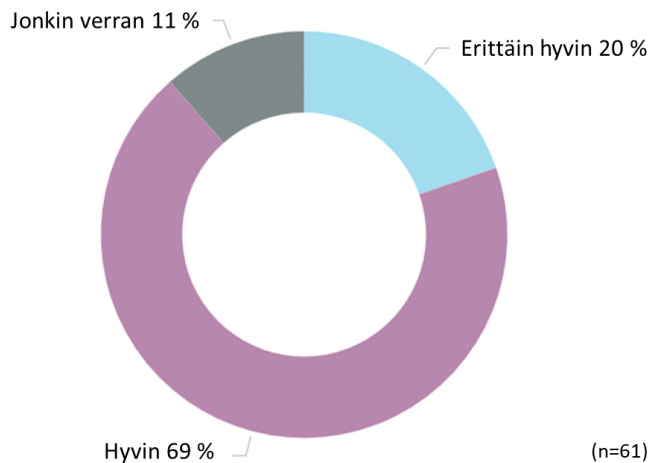

KUVIO 2 Avustettujen hankkeiden hakema ja niille myönnetty avustus euroina (avustusta saaneiden hankkeiden hakemusasiakirjat 2016–2017).

4 HANKETOIMINTA: TOTEUTUS, SISÄLLÖT JA KOHDERYHMÄT

Toiminnan järjestäjät pitivät hankkeitaan varsin onnistuneina

Kyselyymme vastanneista hanketoiminnan järjestäjistä lähes 90 prosenttia koki, että hanke oli onnistunut toteuttamaan tavoitteitaan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 3).

KUVIO 3 Hankkeiden tavoitteiden toteutuminen (hanketoiminnan järjestäjille suunnattu kysely).

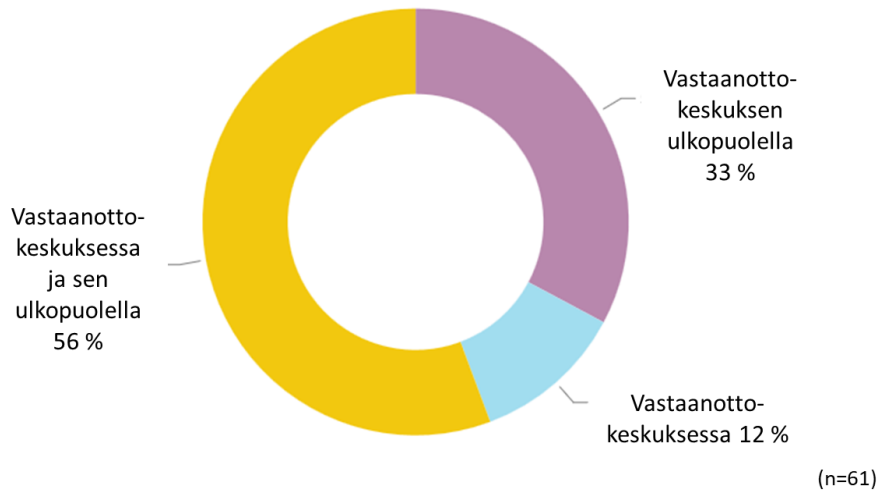
Toiminta tapahtui useimmiten vastaanottokeskusten ulkopuolella

Suurin osa hankkeiden toiminnasta järjestettiin vastaanottokeskuksen ulkopuolella (kuvio 4). Hanketoiminnan järjestäjät pitivät tärkeänä, että turvapaikanhakijat saavat mahdollisuuksia keskuksen ulkopuoliseen tekemiseen. Toiminta vastaanottokeskuksen ulkopuolella toi tärkeää vaihtelua vastaanottokeskuksen arkeen. Vastaanottokeskuksen tilat eivät välttämättä soveltuneet toiminnan järjestämiseen. Eräässä hankkeessa toimintaa oli suunniteltu järjestettävän vastaanottokeskuksen tiloissa, mutta tilat eivät lopulta olleetkaan riittävässä kunnossa suunnitellun toiminnan järjestämiseen ja toiminta siirrettiin toisaalle.

...niin sitten sitä mentiin ihan muualle, kuin siellä vastaanottokeskuksessa, joka oli myös yksi sellainen asia, mitä haluttiin mahdollistaa aika paljonkin, että se ei olisi pelkästään siellä VOKissa tapahtuvaa, että pääsisi sitten vähän muihinkin ympyröihin välillä, että unohtuisi se ympäristö ja ne huolet, mitkä siellä niiden seinien sisällä on mielessä paljon. (Haastateltava E)

Ja se, et ne on päässyt pois sieltä VOKilta, sitä ei pidä aliarvioida. He haluaa pois, he ei halua et se toiminta on siellä. He haluaa tehdä muualla ja haluaa niinku, olla vähän niinku normaalisti, niin kun kaikki muutkin nuoret on jossain yhdessä. (Haastateltava B)

Hanketoimintaa järjestettiin uimahalleissa, kuntosaleilla ja muilla liikuntapaikoilla, museoissa, kouluilla, luontokohteissa ja paikallisyhdistysten omissa tiloissa. Huolimatta siitä, järjestettiin toiminta vastaanottokeskuksessa vai sen ulkopuolella, toiminta oli yleensä tarkoitettu vain turvapaikanhakijoille. Yksittäisissä hankkeissa oli myös suomalaisia aktiivisesti mukana toiminnassa.

KUVIO 4 Hankkeen toiminnan tyypillisin sijainti (hanketoiminnan järjestäjille suunnattu kysely).

Hanketoiminta järjestettiin yhteistyössä paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen kanssa

Paikalliset liikunta- ja urheiluseurat järjestivät monissa hankkeissa säännöllistä liikuntatoimintaa ja lajitutustumisia tai olivat esillä erilaisissa turvapaikanhakijoille suunnatuissa tapahtumissa. Yleensä seuroilta on hankerahalla ostettu tuotettavat palvelut. Kokonaisuutena yhteistyö paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen kanssa oli melko mutkatonta, mutta siinä oli myös vaikeuksia. Näitä vaikeuksia käsitellään tarkemmin raportin luvussa 5.

... meidän VOKeista ne onnistuneimmat on niitä, et ne on sitten ostanu, et ne ite identifioinut niitä tarpeita yhdessä asukkaiden kanssa ja sitten ostanut niitä palveluita jostain. Koska se realiteetti on se, että VOKkityöntekijöillä on tosi paljon työtä ja niille on tullut enemmän töitä tässä viime vuosien varrella. (Haastateltava D)

Muutamissa nuorisohankkeissa oli löydetty kumppaneita toisista nuorisohankkeista ja toimintaa toteutettiin satunnaisesti yhdessä. Vastaanottokeskusten liikuntahankkeet toimivat erillään OKM:n rahoittamista, kunnissa laajasti toteutettavista maahanmuuttajien kotouttavan liikunnan hankkeista⁴.

⁴ Erityisavustus maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla: http://minedu.fi/avustukset/avustus/-/asset_publisher/kehittamisavustus-kunnille-maahanmuuttajien-kotouttamiseen-liikunnan-avulla

Vapaaehtoiset ja vertaisohjaajat toivat lisäresursseja hanketoimintaan

Kyselyn perusteella 26 prosenttia hanketoiminnasta järjestettiin vapaaehtoisten avulla. Vapaaehtoisia käytettiin onnistuneesti hanketoiminnan lisäresurssina erityisesti nuorisohankkeissa. Vapaaehtoiset olivat pääsääntöisesti paikallisia kantasuomalaisia henkilöitä, iso osa heistä tyttöjä tai naisia. Monet vapaaehtoiset rekrytoitiin oppilaitoksien kautta. Muutamassa hankkeessa turvapaikanhakijat toimivat vertaisohjaajina ja heille järjestettiin siihen myös koulutusta.

Vapaaehtoistoiminta oli enemmän esillä nuorisohankkeissa kuin liikunta-hankkeissa. Liikuntahankkeet tosin tekivät paljon yhteistyötä paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen kanssa, joiden toiminta pyörii pääosin vapaaehtoisten voimin. Päävastuu järjestetystä hanketoiminnasta oli kuitenkin kaikissa hankkeissa työntekijöillä.

Haastatteluissa painotettiin, että vapaaehtoistoiminta vaatii hankkeen järjestäjältä koordinoitua, koulutusta ja vapaaehtoisten etsintää. Koulutus on tärkeää erityisesti, jos vapaaehtoiset ovat nuoria. Erään haastateltavan mukaan vapaaehtoisten nuorten kanssa on tarpeen käydä läpi muun muassa turvallisuuden liittyviä asioita, jotka liittyvät esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön.

Se on kaunis ajatus, mutta erittäin naiivi ajatus, että sanotaan, että joo saatte järjestää mitä tahansa ja ottaa vapaaehtoiset tekemään sitä. Se ei vaan toimi niin vaan siinä täytyy olla joku oikea resurssi vähän kattomassa sitä päältä sitä hommaa ja koordinoimassa ja organisoimassa. (Haastateltava E)

Tääkin on yks asia, mitä on näissä koulutuksissa käyty heti alussa jo läpi ... et kun vaikka viestitte vaikka omaan someenne, et hei et mä oon tämmösessä mukana ja on tosi siistiä ja on hauskaa, niin se mikä teistä on hauskaa, niin ei välttämättä oo kaikista teidän kavereista hauskaa. Et kannattaa miettiä ne ongelmatilanteet heti etukäteen läpi, että saatte sanoa et ootte mukana on tosi kivaa, mutta teille saattaa tulla jotain konflikteja ja näin pois päin. Et niitä on tavallaan pyritty sillä tavalla estämään. (Haastateltava B)

Hanketoiminnan järjestämisestä vastasivat pääsääntöisesti kantasuomalaiset henkilöt

Kyselyaineistomme mukaan ainoastaan viisi prosenttia toiminnan järjestäjistä kuului itse johonkin etniseen vähemmistöön. Paikkakunnalla jo pidempään asuneiden maahanmuuttajataustaisten henkilöiden hyödyntämistä hankkeen toiminnan järjestäjinä, joko työntekijöinä tai vapaaehtoisina, tuotiin esiin kokonaisuutena vähän.

Turvapaikanhakijat tavoitettiin pääosin vastaanottokeskuksista ja parhaiten puskaradion voimalla

Osa turvapaikanhakijoista innostui helposti mukaan hankkeen toimintaan, osa ei oikein mitenkään. Tilanne on hanketoiminnassa yleisesti tuttu, olipa toiminnan kohderyhmä mikä tahansa. Järjestäjillä oli erilaisia tapoja kohdata turvapaikanhakijoita, mutta järjestäjät olivat yksimielisiä siitä, että lappu seinällä ei toimi osallistujien motivoimisessa. Tieto toiminnasta levisi tehokkaimmin vastaanottokeskuksessa puskaradion voimalla. Jos jokin ryhmä osallistui toimintaan ja innostui, sana levisi tehokkaasti.

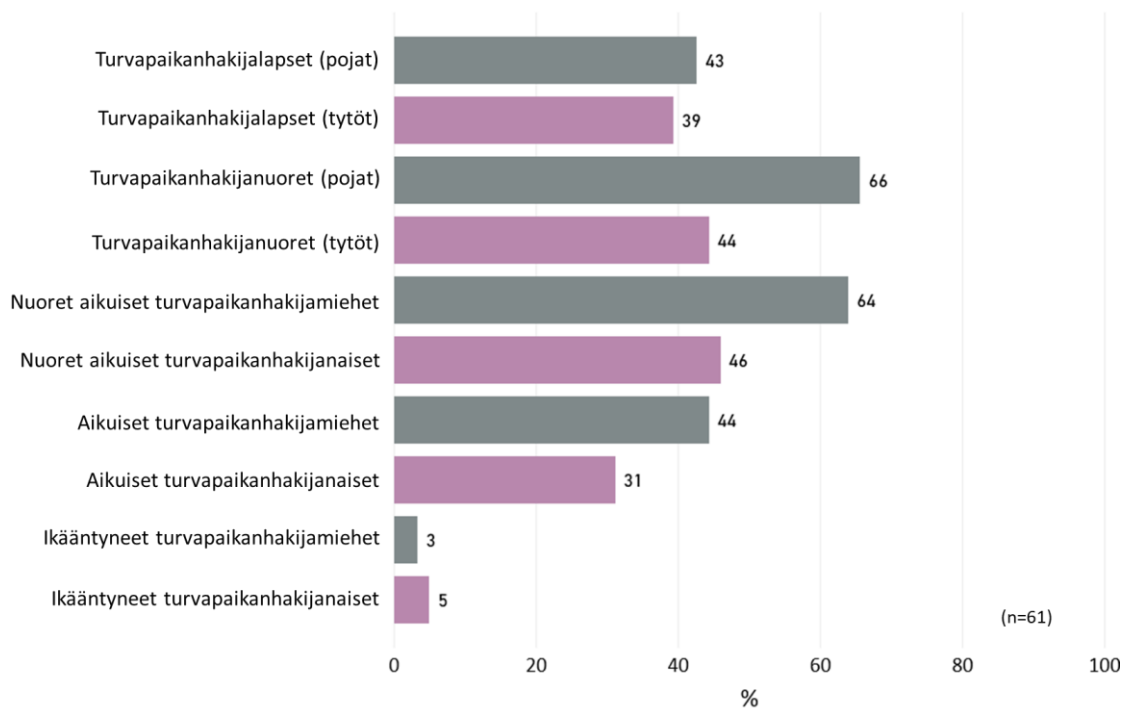
Et siinä vaiheessa meil tapahtui iso nousu osallistujamäärissä, kun sellaselle parille kaverille, ketkä, kenen suu käy paljon, niin niille ilmoitin et saisko tämän leviämään, niin se niinku sitten lähti toimimaan. (Haastateltava K)

Yleensä turvapaikanhakijat tavoitettiin vastaanottokeskusten kautta. Pieni osa osallistujista oli kotimajoituksessa. Erityisesti alaikäisten turvapaikanhakijoiden keskuksissa hanketoimintaa oli onnistuneesti suunniteltu osaksi lasten ja nuorten päiväohjelmaa, jolloin kaikki osallistuivat automaattisesti.

...lähtökohtaisesti me aina markkinoitiin nää tapahtumat silleet et kaikki lähtee, et tää kuuluu teidän päiväohjelmaan. Et tää ei oo niinku neuvottelukysymys, että lähettäänkö. Niin silloin ne menee paremmin läpi. Mut sit jos niitä kysyy silleen et kuka lähtis ja kiinnostaisko, niin sitten se osallisuusprosentti on pienempi. Koska sit kuitenkin kun kaikki kuitenkin lähtee sinne, niin sit siellä kuitenkin on kauheen kivaa kaikilla ja kaikki on tyytyväisiä. (Haastateltava H)

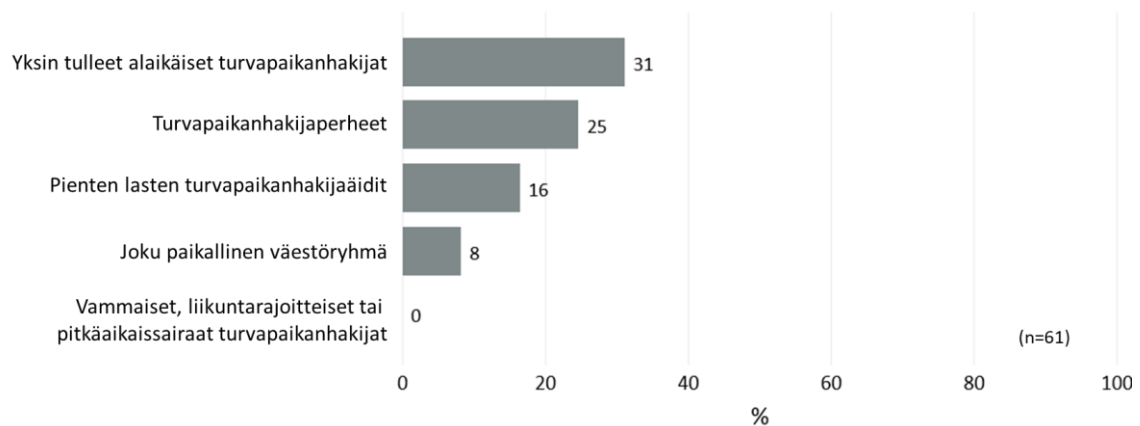
Turvapaikanhakijapojat ja -miehet osallistuivat hankkeiden toimintaan tyttöjä ja naisia useammin

Suurin osa hankkeiden osallistujista oli nuoria tai nuoria aikuisia turvapaikanhakijapojia ja -miehiä (kuvio 5). Kaikissa turvapaikanhakijaryhmissä, ikääntyneitä lukuun ottamatta, turvapaikanhakijapojat ja -miehet tavoitettiin tyttöjä ja naisia useammin. Suhteellisen usein raportoituja toiminnan kohderyhmiä olivat yksinään maahan tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat, turvapaikanhakijaperheet sekä pienten lasten turvapaikanhakijaäidit (kuvio 6). Huomioitavaa on, että nuorisohankkeiden kohderyhmä oli rajattu lapsiin, nuoriin ja nuoriin aikuisiin. Seurannan tulokset aikuisiin tai ikääntyneisiin liittyen koskevat siten pääosin liikuntahankkeiden toimintaa.

KUVIO 5 Hankkeiden toimintaan osallistuneet turvapaikanhakijat ikäryhmittäin (hanketoiminnan järjestäjille suunnattu kysely).

Noin kolmanneksessa hankkeita kohderyhmänä olivat yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat (kuviokuva 6). Erityisesti tämän kohderyhmän parissa työskennelleet hanketoimijat korostivat alaikäisiin turvapaikanhakijoihin panostamisen tärkeyttä. Alaikäiset saavat muita todennäköisemmin jäädä Suomeen.

KUVIO 6 Hankkeiden kohderyhmät (hanketoiminnan järjestäjille suunnattu kysely).

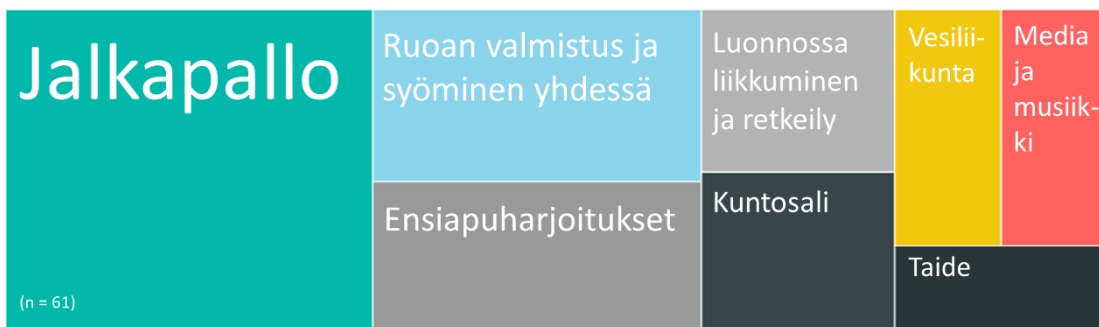
Turvapaikanhakijaperheet raportoitiin kohderyhmäksi neljäsosassa hankkeita. Pieniä lapsia tavoitettiin hankkeissa perheiden kautta. Erityisesti äideille kohdennettua perhetoimintaa oli 16 prosentissa hankkeita, ja jotain paikallista väestöryhmää tavoiteltiin mukaan toimintaan noin kahdeksassa prosentissa hankkeita. Yksikään hanke ei kertonut kohderyhmäkseen vammaisia, liikuntarajoitteisia tai pitkäaikaissairaita turvapaikanhakijoita.

Hankkeilla oli runsaasti erilaisia toimintamuotoja, joista suosituinta oli jalkapallo

Liikuntahankkeissa painottui luonnollisesti liikunta. Liikuntatoimintaa järjestettiin myös nuorisohankkeissa, hankkeen pääasiallisena toimintamuotonaakin. Nuorisohankkeiden toiminnan kirjo oli laaja. Toimintasisältöjä olivat esimerkiksi taide- ja kulttuurilähtöinen toiminta, ensiaputoiminta, ruoanvalmistus sekä muu arjen sujuvuutta ja kotoutumista edistävä käytännön toiminta (esimerkiksi kirjastoon tutustuminen tai pesutuvan käyttö). Nuorisohankkeet auttoivat arvostavalla tavalla tuomaan esiin turvapaikanhakijan henkilökohtaisia tarinoita ja kulttuuria esimerkiksi mobiilivideoiden, käsitöiden tai ruoan valmistuksen kautta. Nuorisohankkeiden toimintatavoissa oli myös usein vahva turvapaikanhakijanuorten toimijuuden ja osallisuuden arvostus.

Turvapaikanhakijoiden tilanteet muuttuvat välillä nopeastikin; heidät saataan esimerkiksi siirtää toiseen vastaanottokeskukseen nopealla aikataululla. Tämä huomioitiin hanketoiminnassa, joka oli usein lyhytkestoiseksi suunniteltua tai sellaista, johon pääsee mukaan milloin vain. Hankkeet suosivat esimerkiksi muutaman kerran työpajoja, retkiä tai viikkorytmissä rullaavia liikuntavuoroja. Hankkeiden toiminta oli pääsääntöisesti maksutonta (85 %) tai maksutonta turvapaikanhakijoille ja maksullista muille (7 %).

Hanketoiminnan järjestäjiä pyydettiin kyselyssä nimeämään hankkeen suosituimpia toimintoja (kuvio 7). Suosituimmiksi nimettiin: 1) jalkapallo, 2) ruoan valmistus ja syöminen yhdessä, 3) ensiapuharjoitukset, 4) luonnossa liikkuminen ja retkeily, 5) kuntosali, 6) vesiliikunta (uinti, uimakoulut), 7) media ja musiikki (valokuvaus, videoiden teko, musiikin kuuntelu), 8) taide (maalaus, piirtäminen, kankaanpainanta).

KUVIO 7 Hankkeiden suosituimmat toimintamuodot. Toimintojen suhteellinen pinta-ala kuvaa sitä, kuinka usein eri toiminnot mainittiin suosituimpana toimintana. (Hanketoiminnan järjestäjille suunnattu kysely.)

Suurin osa hankkeiden osallistujista oli nuoria miehiä, mikä suuntasi hankkeiden toimintaa. Jalkapallo oli selvästi suosituinta tekemistä. Jalkapallo koetaan yleismaailmalliseksi lajiksi, johon turvapaikanhakijapojat ja -miehet suhtautuvat intohimoisesti ja jolla on usein hyvin tärkeä rooli nuorten turvapaikanhakijamiesten elämässä.

...ja sit se jalkapallo olikin se, tuntui että se parhaiten sitten sai ihmiset liikkeelle. Että niin klisee kun se onkin, niin kyllä se jalkapallo on vaan se ykkösasia, millä saa arabimiehet sängystä ylös. (Haastateltava L)

No se jalkapallo kyllä oli. ... Elikkä silloin kun ne tuli nämä lapset ja nuoret, niin sielähän tehtiin sellainen kartoitus, että mitä he haluaisivat kokeilla ja harrastaa ja se oli kyllä hauskaa, että se oli se jalkapallo. Se oli aivan ylivoimainen. Ja tosiaan sen vuoden 2016 alkupuolella, kun yli 200 lasta ja nuorta oli tullut tähän [paikkakunnalle] ja näitä ruvettiin kartoittamaan, niin harrastustoiminnan suurimpana oli, että pääsisi pelaamaan jalkapalloa oikeaan joukkueeseen. (Haastateltava J)

Jalkapallo näkyi monella tapaa sekä liikunta- että nuorisohankkeissa. Hankkeissa järjestettiin säännöllisiä pelailumahdollisuuksia ja erilaisia turnauksia. Hanketuella myös mahdollistettiin turvapaikanhakijoiden osallistumista jalkapallo-otteluihin yleisönä. Yhteistyötä tehtiin laajasti paikallisten jalkapalloseurojen kanssa, ja monelle turvapaikanhakijalle löytyi harrastusmahdollisuus jalkapalloseurasta.

Seuraavaksi yleisintä toimintaa oli ruoan valmistaminen ja yhdessä syöminen sekä ensiaputoiminta, jotka olivat yhtä suosittuja. Tuloksessa näkyy Suomen Punaisen Ristin koordinoima ensiaputoimintaa järjestänyt hanke, joka oli rahoitukseltaan yksi suurimmista. Ruoan valmistamiseen puolestaan keskittyi Marttojen hanke, jossa turvapaikanhakijanuorten kanssa laitettiin ruokaa ja opastettiin myös muissa arkipäiväisissä asioissa. Ruoka ja yhdessä syöminen näkyivät muissakin hankkeissa, usein osana erilaisia järjestettyjä tapahtumia. Ruokaan ja yhdessä syömiseen liittyi monia merkityksellisiä hetkiä ja hyviä kokemuksia. Ruokaan ja kotitalousosaamiseen liittyvä hanketoiminta on ollut toiminnan järjestäjien mukaan tärkeää erityisesti turvapaikanhakijamiehille:

... se asukaskunta on tällä hetkellä niin miesvoittoista, plus että kyllähän he tarvitsevat siis vähintään yhtä paljon niitä taitoja ja usein jopa enemmän, koska he ovat usein tulleet sellaisista paikoista ja perheistä, jossa joku muu on pyykännyt ja tehnyt sen ruoan. Me ollaan koettu, että me ollaan todella oikeassa kohdassa oikeaan aikaan virittämässä niitä. (Haastateltava O)

Useammankin nuorisohankkeen puitteissa turvapaikanhakijat ovat osallistuneet Ravintolapäivään ravintoloitsijoina, jolloin he ovat tarjoilleet oman kulttuurinsa ruokia paikallisille. Ravintolapäivä on kansainvälinen ruokakarnevaali, jolloin kuka tahansa voi perustaa päiväksi ravintolan.

Yleisesti suosittua hanketoimintaa oli myös luonnossa liikkuminen ja retkeily sekä kuntosalilla käyminen. Vesiliikunta oli myös suosittua, erityisesti turvapaikanhakijanaisten mutta myös -miesten keskuudessa. Uimataidon opettelu oli usein toiminnan lähtökohtana.

Meillä oli ensinnäkin uimakouluja, eli kaksi tällaista viikon mittaista, peräti viisi päivää ja kahdeksan nuorta oli per uimakoulu. ... Tälle kaupunki järjesti ohjaajan, ostettiin sieltä se palvelu hankkeelle ja tälle ois ollut huomattavasti paljon enemmän kysyntää, mutta ei kerta kaikkiaan silloin kesäaikaan kaupungilla ei ollut resursseja järjestää tätä enempää. Tämä oli erittäin suosittua ja hyödyllistä ja jatkossa tätä oikeasti kannattaisi joka puolella järjestää ihan omina ryhminään. (Haastateltava J)

5 HANKETOIMINNAN VAIKEUDET

Tähän lukuun olemme tiivistäneet hanketoiminnassa kohdattuja vaikeuksia kysely- ja haastatteluaineistoomme perustuen. Lukua lukiessa tulee muistaa, että hankkeiden kokemukset ovat erilaisia. Yhdessä hankkeessa ongelmia aiheuttanut asia on toisessa hankkeessa voinut sujua vaivatta. Esimerkiksi monessa hankkeessa turvapaikanhakijoita on ollut vaikea innostaa mukaan toimintaan, mutta jossain hankkeessa tulijoita on voinut olla ruuhkaksi saakka. Sama koskee vastaanottokeskusten henkilökuntaan kohdistuvaa kritiikkiä: vaikka vaikeudet toimia vastaanottokeskuksen henkilökunnan kanssa korostuvat aineistossa, hankkeiden joukossa on myös niitä, joissa erityisesti kiitellään vastaanottokeskuksen henkilökunnan roolia toiminnan onnistumisessa.

Kielimuuri ja kulttuurierot ovat vaikeuttaneet toiminnan järjestämistä

Kulttuurieroista suurimpia erityisesti liikuntatoimintaa vaikeuttaneita tekijöitä oli islamilaiseen kalenteriin kuuluva Ramadan-kuukausi, johon liittyy uskonnollinen paasto. Ramadanin aikana turvapaikanhakijoiden osallistuminen liikuntatoimintaan väheni voimakkaasti, mitä ei oltu osattu kaikkialla ennakoida.

Kielimuuri vaikeutti viestintää esimerkiksi säännöistä, kellonajoista, oikeasta vaatuksesta tai tarvittavista varusteista, kun tulkkeja ei välttämättä ollut käytettävissä. Erilainen aikakäsitys ja myöhästely nousivat myös toimintaa hankaloittaviksi kulttuurikysymyksiksi.

Et toki sit semmonen aikakulttuuri, niin se tietysti rassaa asiakkaitten puolelta, et tullaan vähän milloin tullaan. Et se ajoissa oleminen, niin se on haastavaa. Mut sehän on kulttuurikysymys. (Haastateltava K)

Musliminaisten pukeutumiseen liittyvät normit hankaloittivat erityisesti naisten vesiliikunnan järjestämistä, koska uimahallin piti olla käytössä ainoastaan naisille ja tilan suojattu ulkopuolisilta katseilta esimerkiksi verhoilla. Myös ohjaajien ja uima- valvojen tuli olla naisia. Myös muissa liikuntalajeissa naisilla oli useimmiten omat liikuntaryhmät, koska musliminaiset eivät välttämättä harrasta liikuntaa yhdessä miesten kanssa. Tästä on tosin myös poikkeuksia.

Toiminta toisinaan jopa kaatui erilaisiin ongelmiin, jotka ainakin osittain liittyivät väärinymmärryksiin tai siihen, ettei ajoissa huomattu, mitkä asiat oletetaan eri tavalla. Tavaroiden yhteiskäyttö aiheutti usein ongelmia, sillä yhteiskäyttöön tarkoitettuja liikuntavälineitä varattiin omaan käyttöön. Järjestetty perheliikunta saatettiin käsittää hoitopaikaksi, jonne lapset voi jättää liikkumaan ilman vanhempia.

Turvapaikanhakijoiden innostaminen toimintaan on ollut vaikeaa

Turvapaikanhakijoiden tavoittaminen ja aktivoiminen koettiin vastaanottokeskuksissa monesti vaikeaksi. Osallistujia käytiin monissa hankkeissa ainakin aluksi sananmukaisesti ”kaivamassa ylös sängyistä”. Tästä oli tosin erilaisia käytäntöjä. Toisissa hankkeissa järjestäjät kävivät hakemassa osallistujia huoneista saakka, kun taas toisissa hankkeissa paikalle saapuminen jätettiin alusta asti osallistujien omalle vastuulle.

Siellä ei ole sellaista päivärytmiä alkuun ollut näillä ihmisillä ollenkaan. ... Se arki-rytmi ja päivärytmi piti opetella ihan uudestaan ja alkuun oli aivan järjettömän kova työ saada heidät ylös, hereille sieltä. Että ne on tiettyyn kellonaikaan kymmeneltä taikka puol ykstoista, kun siellä alkoi aina ensimmäiset harjoitukset ja treenit ... Kun nää veti sikeitä onnellisena sängyssä ja niitä piti kaivaa sieltä ylös et nyt lähdetään ja niin edelleen. Elikkä paljon tarvittiin siinä työtä että me saatiin ne ihmiset sieltä liikkeelle, mutta sitten kun he lähti liikkeelle, niin kaikkihan meni tosi hyvin. (Haastateltava M)

Yleistä oli, että toimintaan ilmoittautuneet eivät saapuneetkaan paikalle. Tämä turhautti järjestäjiä erityisesti maksettujen kuljetusten sekä varattujen tilojen ja ohjaajien vuoksi.

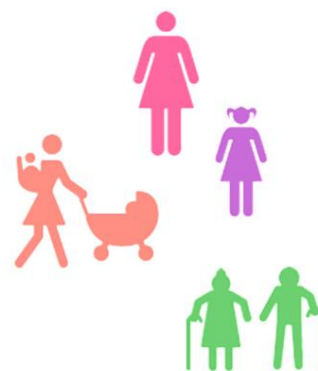
Turvapaikanhakijaryhmistä toimintaan oli vaikeinta saada mukaan naisia, tyttöjä, pienten lasten äitejä ja ikääntyneitä

Kyselyssä ja haastatteluissa vastaajia ja haastateltavia pyydettiin nimeämään mielestään hankalimmin tavoitettavat kohderyhmät ja arvioimaan, miksi nimettyä kohderyhmää on vaikea tavoittaa. Neljä turvapaikanhakijaryhmää koettiin muuta haastavammiksi saada mukaan toimintaan:

- 1) naiset
- 2) tytöt
- 3) pienten lasten äidit
- 4) ikääntyneet.

Ikääntyneet turvapaikanhakijat eivät kokeneet järjestetyn (liikunta)toiminnan olevan heitä varten. Tämä voi johtua enemmän tarjotusta toiminnasta kuin turvapaikanhakijoista itsestään.

Perheeseen liittyvien velvoitteiden koettiin vaikeuttavan naisten ja pienten lasten äitien osallistumista, koska perheen arjen pyörittäminen ja kodinhoito oli tyyppillisesti naisten vastuulla. Siten naiset olivat miehiä enemmän sidottuja kotiin ja perheeseen, mikä hankaloitti heidän osallistumistaan. Äidit saattoivat myös olla haluttomia lähtemään pois kotoaan ja jättämään lapsiaan hoitoon. Lisäksi perheen miehet saattoivat olla epäluuloisia tyttöjen ja naisten osallistumisen suhteen.

Turvapaikanhakijanaiset eivät tyypillisesti osallistuneet liikuntatoimintaan yhtä aikaa miesten kanssa. Musliminaisten pukeutumiseen liittyvät normit vaikeuttivat myös ainoastaan naisille kohdennetun toiminnan järjestämistä, koska usein oli tarpeen järjestää naisohjaaja sekä tila, jossa voidaan varmistaa, etteivät miehet näe naisten liikuntaa. Tämä ei aina ollut mahdollista.

Tämä niin sanottu kulttuuri tulee ottaa huomioon varsinkin naisten osalta, eli nämä naiset eivät siis voi harrastaa [spesifi lajin nimi] tai mitään muutakaan liikuntaa miesten läsnä ollessa. Siksi me järjestettiin naisohjaaja, koska miesohjaaja ei käy. Ja sitten tilan minkä pystyy järjestämään [piiloon] muiden katseilta, et he ei halua et heitä seurata. Ja lapset sai ottaa mukaan sinne harjoituksiin, mikä lisäsi tietysti sitä naisten harjoitushalua ja helpotti menemistä, kun ei tarvinnut pyytää sitä lastenhoitoapua. (Haastateltava M)

Naisten osallistuminen liikuntatoimintaan saattoi vaatia ensin tiedon jakamista muista asioista: esimerkiksi siitä, että raskaana ollessa voi turvallisesti harrastaa liikuntaa ja myös ulkoliikuntaa, ilman että pakkanen on vaarallista vauvalle.

Tyttöjä ja naisia oli miehiä hankalampaa tavoittaa, koska he osallistuivat muutenkin vähemmän sosiaaliseen toimintaan. Monissa turvapaikanhakijoiden lähtömaissa tyttöjen ja naisten avoin osallistuminen liikuntatoimintaan ei ole samalla tavalla kulttuurillisesti sopivaa kuin Suomessa. Siten toimintaan osallistuminen vaati tyteiltä ja naisilta monesti poikia ja miehiä enemmän rohkeutta. Aremmat ja varovaisemmat persoonat jäivät helposti sivuun.

Kyllähän sitä nyt ehkä pitää vähän ajatella [sukupuolisensitiivisyyttä liikuntatoiminnan järjestämisessä], mut kyl meillä ne rohkeimmat tytöt on mennyt mukaan. Mut ne tytöt on niitä tien raivaajia. Et jokaisesta ei siihen oo, se paine on niin tosi kova. (Haastateltava S)

Turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten liikuntatoiminnan mahdollistaminen ja tukeminen voi olla erityisen perusteltua myös kotoutumisen näkökulmasta. Liikuntatoimintaan osallistumisen myötä tytöt ja naiset voivat saada myös muualle leviävää rohkeutta tarttua aiempaa vapaampiin elämäntavallisiin mahdollisuuksiin.

Ja sit kuitenkin tyttöjen kohdalla, siinä kotoutumisessa ehkä painottuu eri asiat, tyttöjen kotoutumisessa. Et jos tyttö tulee yksin maahan ja on ilman sitä huoltajaa, ja ei oo niitä sukulaisia, niin se sellainen itsenäisyyden ja sen niinko, sen miten täällä tytöt kasvaa naiseks, ja millä lailla nainen täällä saa elää ja olla. Niin se on aika uutta heille monta kertaa. Et he kuitenkin pääosin [lähtömaassa] kasvaa vaimoiks ja äideiks, mut et täällä on niitä muitakin vaihtoehtoja olemassa. Et tytöt uskaltais ottaa niistä kiinni ja tehdä niin kuin haluavat. Nimenomaan sen oman halunsa mukaan. Niin musta tuntuu, että tuo liikunta on yks semmonen, joka kyllä tukee sitäkin ajatusta. (Haastateltava S)

Turvapaikkaprosessien tilanne on vaikuttanut osallistumishaluun tai -kykyyn

Henkilökohtainen elämäntilanne, esimerkiksi turvapaikkaprosessin vaihe, vaikutti osallistumishalukkuuteen. Pitkän odotuksen vastaanottokeskuksissa koettiin turhauttavan ja laitostavan ihmisiä.

Ne vaan odottaa niitä lupia ja sit kaikki muu on niinku toissijaista siihen että, täällähän on tosi pitkäks venynyt ne käsittelyajat. Ne on tosi turhautuneita olleet monet siihen. Se niinku näkyy se turhautuneisuus siinä porukassa kyllä. (Haastateltava L)

Erityisesti kaksivuotisten hankkeiden toimijat kuvasivat lisääntyneiden kielteisten turvapaikkapäätösten näkyneen negatiivisesti keskusten yleisessä ilmapiirissä ja turvapaikanhakijoiden mielialassa. Turvapaikanhakijoita oli aiempaa hankalampaa saada mukaan toimintaan tai kielteiset päätökset sekoittivat vastaanottokeskuksen arjen.

...ja sitten toinen juttu mistä on puhuttu on se, että se ilmapiiri niissä ryhmissä on vaihdellut ihan hirveästi tosi innostavasta ja kannustavasta ihan lamautuneeseen ja siihen on vaikuttanut esimerkiksi jonkun kaverin sama kielteinen päätös. Tää on varmasti sellainen asia, joka on tullut sulle vastaan muissa ryhmissä, että sitten yhtäkkiä porukat onkin jotenkin ihan silleen, roikottaa hankkoja ja ei saa tehtyä oikein mitään, koska on vaan niin paha mieli. (Haastateltava O)

Siellä saattaa mennä koko vastaanottokeskuksen dynamiikka pääläelleen, siitä että joku asukkaista saa aamulla tietää, että hänet palautetaan Irakiin tai jotain semmoista. Niin se saattaa mennä aivan sekaisin se koko homma ja sitten jos samaan aikaan jos niin sanotusti ulkopuolelta tulee sellainen vaatimus, että kun meillä on tänään tämä uimakerho, niin siitä tulee helposti tällaisia tilanteita, että mikä tässä nyt menee edelle. (Haastateltava E)

Vastaanottokeskusten syrjäinen sijainti on aiheuttanut kalliita kuljetuskustannuksia

Kuljetuskustannuksiin ei varauduttu riittävästi hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Kuljetus nousi toistuvasti esiin toiminnan järjestämisen ongelmana. Monissa kunnissa vastaanottokeskukset olivat niin syrjässä ja kuljetettavia oli sen verran paljon, että tilausbussit olivat ainoa keino siirtyä toimintapaikoille. Toiminnan osallistujamääriä myös rajattiin kuljetuskustannusten vuoksi.

Yhteistyö vastaanottokeskusten henkilökunnan kanssa on koettu hankalaksi

Vaikka vastaanottokeskuksen ulkopuolinen toimija vastasi toiminnan organisoimisesta etenkin nuorisohankkeissa, vastaanottokeskuksen henkilökunnalta vaadittiin panosta esimerkiksi tiedon välittämiseen tai osallistujien muistutteluun ja motivointiin. Aineistossamme toistuu hanketoimijoiden pettymys yhteistyöhön vastaanottokeskusten henkilökunnan kanssa. Hanketoimijoiden mielestä vastaanottokeskusten työntekijät olivat usein liian kiireisiä, välinpitämättömiä tai muuten haluttomia hoitamaan hanketoimintaan liittyviä asioita.

Silloin kun turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi nopeasti, henkilökunnan aika meni pitkälti vastaanottokeskuksen arjen pyörittämiseen. Monesti vastaanottokeskusten työntekijät olisivat periaatteessa olleet halukkaita auttamaan hankkeen järjestelyissä, mutta he olivat liian kuormittuneita. Kaikille tulijoille oli ensisijaisesti järjestettävä ruokaa, vaatteita ja petipaikka, ja aikaa ei välttämättä ollut esimerkiksi hanketoiminnan tehokkaaseen markkinointiin tai sen suunnitteluun yhdessä hanketoimijan kanssa.

Vastaanottokeskusten henkilökunnan vaihtuvuus oli suurta, mikä vaikeutti hanketoimintaa ja siitä viestintää. Henkilökunta oli vaikeasti tavoitettavissa tai tieto esimerkiksi vastaanottokeskuksen muuttuneista tilanteista ei kulkeutunut toiminnanjärjestäjille saakka.

...mut siellä on vaihtunut koko ajan henkilökunta. Eli kun me ollaan saatu just joku, et nyt on tää sovittu, niin sit kun yrittää soittaa, niin ei vaan vastaa kukaan. Sit joku vastaa ja sanoo et ei se oo enää töissä. Ja sit on kaikki sovittu. Eli tää on ollut selkeesti yksi iso ongelma. (Haastateltava B)

Suoraa pettymystä henkilökuntaa kohtaan kuvattiin myös tilanteissa, joissa lakkautettavaksi päätetyn vastaanottokeskuksen intressi yhteistyöhön hiipui lakkautuspäätöksen myötä, vaikka jonkinlaisen kurssin tai muun toiminnan järjestämiseen olisi vielä ollut hyvin aikaa.

Monen toimijan aikataulujen yhteensovittaminen on ollut mutkikasta

Vastaanottokeskuksen päivärutiinia rytmittää moni asia. Toiminnan sovittaminen sekä vastaanottokeskuksen, järjestäjätahon että toimintatilojen aikatauluihin oli toisinaan hankalaa.

...siinä on haaste tavallaan se että, kun ne tulee siinä on niin paljon kaikkea muuta, siinä on kielen opetus, tarkastukset, terveystarkastukset, kaikki nämä. Niin tavallaan sinne sitten junailta tätä muuta toimintaa sekaan. (Haastateltava U)

Mut siellä [paikkakunnan tavallisissa liikuntaharrastuksissa] tuli ongelma sitten, että ne harjoitustilat on niin pieniä ja ryhmät oli isoja. Eli niihin ei voitu ottaa kun ihan muutamia. Joitakin niitä kävi niissä mukana, mut sitten siinä oli toinen haaste, oli tää aikataulujen sovittaminen. Et harjoitukset oli aina siihen aikaan, kun meillä oli ruokailuajat. (Haastateltava U)

Vastaanottokeskusten lakkautuspäätökset ovat varjostaneet hanketoiminnan järjestämistä

Suurin osa perustetuista uusista vastaanottokeskuksista lakkautettiin jo myöhemmin vuonna 2016 tai vuonna 2017. Uuden mittakaavan turvapaikanhakijatilanne siis syntyi nopeasti ja osittain meni myös nopeasti ohi. Vastaanottokeskusten lakkautukset haittasivat erityisesti kaksivuotiseksi suunniteltujen nuorisohankkeiden toimintaa. Lakkautuspäätökset saattoivat aiheuttaa toiminnan loppumisen lakkautettavassa vastaanottokeskuksessa, ne vaikeuttivat yhteistyökumppaneiden löytymistä tai hankkeissa saatettiin suunnitella toiminnan aloittamista pitkällekin jonkun vastaanottokeskuksen kanssa, kunnes tulikin tieto juuri tämän keskuksen lakkauttamisesta. Hanketoiminta voitiin kuitenkin toteuttaa sopeuttaen sitä vastaanottokeskusten muuttuvaan tilanteeseen, mutta se vaati tavallista enemmän koordinoimista. Myös turvapaikanhakijoita siirreltiin eri vastaanottokeskusten välillä. Yksittäisissä tapauksissa osallistujat pystyivät jatkamaan osallistumistaan hankkeen toimintoihin toisessa kaupungissa.

Joo, siis se vokiin lakkauttaminen oli tosi iso haaste, koska se tarkoitti paitsi sitä, et esimerkiksi meillä just vaihtui yhteistyövokki, että [nimi] vokki lakkautettiin. [Paikkakunta] tää ryhmäkoti jossa ollaan tehty, niin sieltä kaikki nuoret lähtenyt. Nyt tulee uus vokki, tai uuden vokin kanssa tehdään, et pitää koko ajan vähän säätää. Ja toinen on se, et monet näistä vokeista jäi jotenkin odotustilaan, kun ne ei tiennyt lakkautetaanko heidät vai eikö. Jolloin oli tosi vaikee sopia mitään uutta heidän kanssaan. (Haastateltava B)

Pienemmät paikalliset yksivuotiset liikuntahankkeet saivat hankkeensa käyntiin huomattavasti nopeammassa tahdissa avustuspäätösten saavuttua ja ehtivät tehdä toimintansa jopa kokonaan loppuun ennen kuin lakkautuspäätökset sulkivat vastaanottokeskusten ovia. Liikuntahankkeiden kohdalla vastaanottokeskusten lakkautukset näkyivät ennen kaikkea avustettujen hankkeiden lukumäärässä: vuodelle 2017 avustusta hakeneiden hankkeiden määrä väheni erittäin paljon edellisvuoteen verrattuna.

Turvapaikanhakijoiden integroiminen paikkakunnan tavalliseen liikunta-toimintaan ei ole ollut yksinkertaista

Paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen kapasiteetti ei välttämättä riittänyt ottaamaan vastaan turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoita tuli lyhyen ajan sisällä niin paljon, että varsinkaan pienten paikkakuntien seurat eivät pystyneet integroimaan esimerkiksi sataa turvapaikanhakijanuorta tavalliseen toimintaan. Paikallisissa liikunta- ja urheiluseuroissa harrastamisen koettiin myös olevan liian kallista turvapaikanhakijoille.

...koska se on oikeesti se on kallis harrastus, niillä ei voi ilmaiseksi sitä harrastaa ja sit toisekseen ne on pieniä seuroja, jotka on täynnä jo suomalaisia. (Haastateltava R)

Että semmonen mitä on kovasti kuullut arvosteltavan niinkun ohjaajien taholta myöskin, on niinku ollut näiden urheiluseurojen kalliit hinnat. Et se on ollut semmonen haaste löytää sellaisia kohtuuhintaisia. Et osa näistä on saanut paikan sen takia, et ne on ollut niin hyviä pelaajia, et ne on saaneet alennuksia. Mut sit kaikkihan ei kuitenkaan oo niit parhaita, et siellä on aina vaan se murto-osa. Et sitten nää tämmöset tavallaan keskivertopelaajat, niin niiden seura- ja pelimaksut ylittää kaikki mahdolliset tuen määrän, et mitkään rahat ei riitä siihen. Et se on aina semmonen kova paikka, jos nuori joutuu lopettamaan sen takia pelaamisen. (Haastateltava S)

Ennakkoluulojen koettiin jossain määrin haitanneen yhteisten toimintaryhmien muodostamista paikkakuntalaisten kanssa. Varteenotettavia yhteistyötahoja joko kieltäytyi tai jätti vastaamatta yhteydenottoihin. Myös paikkakuntalaisten lasten vanhemmat saattoivat kokea epämukavuutta siitä, että turvapaikanhakijalapsia integroitiin samoihin ryhmiin. Eräällä paikkakunnalla paikallisten lasten vanhemmat olivat alkuun kieltäytyneet tuomasta omia lapsiaan samoihin harjoituksiin turvapaikanhakijalasten kanssa.

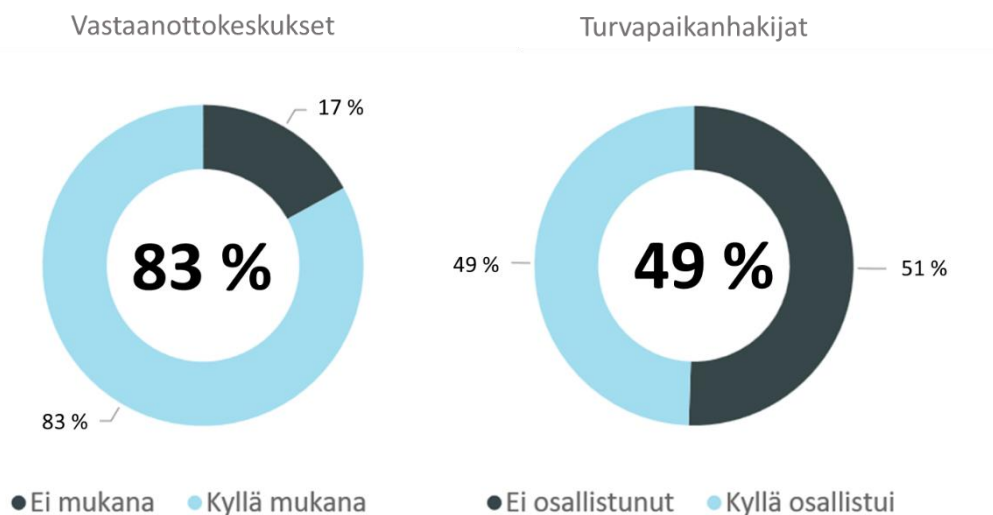
Monet turvapaikanhakijanuoret törmäsivät suomalaisen liikunta- ja urheilu-seuratoiminnan raameihin ikävällä tavalla omaehtoisen liikunnan parissa. Suomessa jalkapallokentillä on harrastusvuorot ja esimerkiksi kentille ei siten voi mennä pelailemaan milloin tahansa, mitä turvapaikanhakijoiden oli vaikea ymmärtää. Seurayhteistyö voi auttaa tällaisten väärinkäsitysten välttämässä. Seurayhteistyöllä olisi myös mahdollisesti voitu välttyä erään hankkeen parissa koetulta mielipahalta, jossa nuorista turvapaikanhakijoista koostuvan jalkapallojoukkueen haaveet osallistua koko kaupungin kattavaan jalkapalloturnaukseen kariutuivat, koska joukkue ei edustanut mitään virallista seuraa.

6 HANKETOIMINNAN TULOKSET, VAIKUTUKSET JA MERKITYKSELLISYYS

Tässä luvussa kuvaamme aineistossamme esiin tulevia hanketoiminnan vaikutuksia aloittaen turvapaikanhakijoihin kohdistuvista vaikutuksista. Tämän jälkeen esittelemme vapaaehtoiisiin ja paikalliseen väestöön kohdistuvia ja lopuksi hanketoimintaa järjestäviin organisaatioihin kohdistuvia vaikutuksia.

Toiminta on tavoittanut laajasti Suomessa vuosina 2016 ja 2017 olleita turvapaikanhakijoita

Hanketoiminnan voidaan sanoa olleen laajuudeltaan merkittävää. Kuviossa 8 on verrattu hanketoiminnassa jollain tavalla mukana olleiden vastaanottokeskusten ja hanketoimintaan osallistuneiden turvapaikanhakijoiden määrää niiden määrään enimmillään hanketoiminnan aikana. Suomessa oli vuoden 2016 tammi-helmikuussa 247 vastaanottokeskusta ja niissä noin 33 000 asukasta (sisältäen sekä aikuisten ja perheiden keskuksset että alaikäisten keskuksset) (Maahanmuuttovirasto 2018b). Haastateltavat raportoivat kaikkiaan 205 vastaanottokeskuksen olleen tavalla tai toisella mukana hanketoiminnassa. Hanketoimintaan osallistui kokonaisuutena arviolta 16 328 turvapaikanhakijaa. Hankkeiden toiminnassa oli mukana myös pieni joukko paikallisia suomalaisia osallistujia (noin 200). Osa vastaanottokeskuksista ja turvapaikanhakijoista oli tosin mukana useassa hankkeessa, mitä ei ole pystytty arvioimaan.

KUVIO 8 Arvio hanketoiminnassa mukana olleiden vastaanottokeskusten ja hanketoimintaan osallistuneiden turvapaikanhakijoiden osuudesta (% kaikista vastaanottokeskuksista tai turvapaikanhakijoista enimmillään)

Toiminta on lisännyt turvapaikanhakijoiden hyvinvointia, tuonut iloa ja mahdollisuuksia mielekkääseen tekemiseen

Hanketoiminnan tarjoama mielekäs tekeminen lisäsi hanketoimijoiden kokemusten mukaan merkittävästi turvapaikanhakijoiden hyvinvointia. Hanketoimijat korostivat toiminnan vaikutuksia erityisesti turvapaikanhakijoiden henkiseen hyvinvointiin, riippumatta toiminnan sisällöstä. Siten myös liikuntahankkeissa toiminnan selkeimmät vaikutukset kytkeytyivät henkisen hyvinvoinnin edistämiseen, ei niinkään fyysisen kunnon parantamiseen tai ylläpitämiseen. Toki turvapaikanhakijoiden säännöllinen liikuntaan osallistuminen on ilmiselvästi parantanut myös heidän fyysisistä hyvinvointiaan ja toimintakykyään.

Osallistuminen hanketoimintaan antoi hanketoimijoiden kokemuksen mukaan turvapaikanhakijoille hetken hengähdyksen arjen murheista. Toiminta auttoi heitä jaksamaan paremmin turvapaikkaprosessia, vaikka hanketoiminnalla ei luonnollisesti pystyttykään ratkaisemaan omaan prosessiin, lähtömaan asioihin tai perheeseen ja sukulaisiin liittyviä huolia. Ihmisten ilon hetket muuten monesti synkän arjen keskellä jäivät monien hankevastaavien mieleen oman hankkeen erityisinä onnistumisina.

Mut ehkä mun mielestä se suurin ilon hetki on just se, että kun näkee kun ne ihmiset tulee bussilla, mä kävin hakee, kun se bussi ei pääse tähän ... kun ne laahusti tänne näin jotenkin [elekielellä kuvattu apaattista] ja kukaan ei puhunut mitään ja sit ne tuli tänne. Sit kun ne oli tässä pari tuntii ollut, niin sit kun mä saatoin ne takas bussiin, niin kaikki nauroi ja tiiätsä oli iloisia ja heitteli vitsejä ja kiitteli ja niin kuin näin. ... että onhan tällä ainakin tänä päivänä joku vaikutus näiden ihmisten elämään. (Haastateltava C)

Turvapaikanhakijoiden elämää ohjaavat monet asiat, joihin he itse eivät voi juuri vaikuttaa. Erilaisten hanketoimintojen myötä turvapaikanhakijoille syntyi mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen.

...oon niinku yrittänyt painottaa heille, että se on tosi tärkeä, et tämmösessä tilanteessa, sä et keskity siihen murehtimiseen ja siihen, vaan yrität tavallaan vaikuttaa niihin asioihin mihin sä voit vaikuttaa ja olla aktiivinen toimija. Et niinku tavallaan, tee asioita, osallistu, tapaa ihmisiä ja niinku et kaikki tämmöset on kuitenkin plus-saa, et tapahtu mitä tahansa. Et jos sä opit jonkun uuden jutun, uuden taidon, niin sä viet ne sun mukanas, jäiätsä sit tänne tai et, niin se on aina positiivisempi asia, kun se että niinku makaat ja oot silleen et sitten minä [sitten] rupeen tekee, kun minulle annetaan päätös. (Haastateltava Q)

Hanketoimintaan osallistuminen saattoi tukea turvapaikanhakijalasten ja -nuorten positiivista identiteettiä. Eräs haastateltava totesi, että alaikäiset turvapaikanhakijat saattoivat esimerkiksi koulussa verrata itseään suomalaisiin nuoriin ja huomata olevansa monissa taidoissa ikäisiään jäljessä johtuen muun muassa kotimaan erilaisesta koulujärjestelmästä ja mahdollisesti pitkästä ajasta ilman koulunkäyntiä. Onnistumiset liikunnan saralla saattoivat vahvistaa itsetuntoa, itsekunnioitusta ja luotamusta omiin taitoihin.

Mut et kyl mä nään itse sen liikunnan, et mä monta kertaa ajattelin sen tärkeyttä. ... Niin kyl se olis se semmoinen yksi väylä, ehdottomasti sekä sen mielenterveyden ylläpitämiseen siinä turvapaikkavaiheessa että myöhemmin sen kotoutumisen kannalta. He on taitavia siinä, he saa sitä itseluottamusta ja semmoista itsekunnioitusta sitä kautta. (Haastateltava S)

Toiminta on tuottanut yhteisöllisyyttä ja vähentänyt ongelmakäyttäytymistä vastaanottokeskuksissa

Hanketoimijat kohtasivat vähän uhkaavia tilanteita maahanmuuttovastaisten henkilöiden tai ryhmien puolelta, yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Konflikteja paikkakuntalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä ei hanketoiminnan puitteissa juuri ollut. Sen sijaan vastaanottokeskuksissa oli jännitteitä eri etnisistä taustoista tulevien turvapaikanhakijaryhmien kesken. Osa hankkeista järjesti toimintaa erikseen eri taustoista tuleville turvapaikanhakijoille tarkoituksenaan välttää konflikteja.

Niissä hankkeissa, joissa järjestettiin kaikille yhteistä toimintaa, hanketoiminnan koettiin auttaneen eri etnisistä taustoista tulevia turvapaikanhakijoita löytämään sopuisamman yhteiselon vastaanottokeskuksessa. Tämä näkyi haastateltavien mukaan myös turvallisuuden lisääntymisenä vastaanottokeskuksen arjessa. Hanketoiminnalla koettiin olevan vastaanottokeskuksen sisäistä levottomuutta vähentävä vaikutus.

Mutta myös siellä oli niitä, että keskuksen sisäisessä, että erityisesti joissain raporteissa niin oli, että ne eri etnisten taustojen erot tuntui häviävän siinä, että kun ne keskuksen sisällä pelasi jalkapalloa yhdessä, niin se auttoi sen keskuksen yhteiseloja ja arkea. Joku keskus raportoi, että ylipäättään keskuksen turvallisuustilanne parantui. (Haastateltava D)

Et kyl tuo miesten liikunta on kuitenkin sellasta niinku konflikteja ehkäisevää toimintaa myös. (Haastateltava K)

Mielekkään toiminnan koettiin vähentävän turhautumista sekä ongelmakäyttäytymistä, mikä teki vastaanottokeskuksen arjesta helpompaa myös työntekijöille.

No tietenkin se, että niille turvapaikanhakijanuorille saatiin oikeasti mielekästä toimintaa rakennettua sen turvapaikkaprosessin aikana. Mikä, on se prosessi hirveän raskas ja selvästi se vähensi turhautumista niissä yksiköissä. Kun yksiköistä kerättiin palautetta, niin nämä nuoret, jotka osallistuivat hankkeen tapahtumiin, erityisesti nämä jalkapallojoukkueen toimintaan osallistuneet, niin niiden toiminta muutenkin siellä yksiköissä on ollut erittäin positiivista, eli sellaista ongelmakäyttäytymistä ei ole ollut, että vaikka sitä ei millään tieteellisellä menetelmällä ole tutkittu, niin ihan haastatteluihin perustuen sillä oli näkyviä vaikutuksia näiden vastaanottokeskusten työntekijöiden näkökulmasta. (Haastateltava J)

Vastaanottokeskuksen henkilökunta oli monessa hankkeessa ohjaamassa tai muuten järjestämässä hankkeiden toimintaa. Silloinkin kun toiminnan järjesti vastaanottokeskuksen ulkopuolinen toimija, vastaanottokeskuksen henkilökunta oli mo-

nosti mukana toiminnassa ja vastasi esimerkiksi turvapaikanhakijoiden kuljettamisesta toimintapaikoille. Haastatteluissa tuotiin esille, että hankkeen puitteissa tehty yhteinen toiminta lähensi ohjaajien ja erityisesti alaikäisten turvapaikanhakijoiden välejä. Ohjaajien ja turvapaikanhakijalasten tai -nuorten tutustuttua toisiinsa myös vastaanottokeskuksen arki helpottui. Henkilökunnan työtä vastaanottokeskuksessa helpotti myös kokemus siitä, että toiminta vaikutti positiivisesti turvapaikanhakijoiden mielialaan.

Turvapaikanhakijoiden toimijuus ja osallisuus on vahvistunut

Turvapaikanhakijoiden toimijuus ja osallisuus olivat erityisesti muutaman nuorisohankkeen tavoitteina. Näissä hankkeissa toiminta perustui turvapaikanhakijoiden omiin projekteihin. Esimerkkeiksi voidaan nostaa nuorten turvapaikanhakijoiden videoprojektit, ensiaputoiminta, valokuvaus sekä Ravintolapäivän ravintolan suunnittelu ja toteutus. Omien projektien parissa toimimisen nähtiin voimaannuttavan turvapaikanhakijoita.

Liikuntahankkeissa turvapaikanhakijoiden osallisuus oli vähemmän esillä, vaikka muutamissa hankkeissa turvapaikanhakijat toimivatkin esimerkiksi vertaisohjaajina tai organisoivat liikuntatoimintaa heille osoitettuun liikuntatilaan. Yleisin tapa toteuttaa osallisuutta hankkeissa oli toiveiden kysyminen turvapaikanhakijoilta. Yleisin toive, jalkapallon pelaaminen, toteutui lähes kaikissa hankkeissa.

Turvapaikanhakijat ovat tutustuneet suomalaiseen kulttuuriin, normeihin ja käytänteisiin

Hanketoiminnan kautta turvapaikanhakijoille avautui mahdollisuuksia tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja toimintatapoihin vaikkapa ruoanlaiton tai museovierailuiden yhteydessä. Eräs haastateltava myös totesi, että liikuntatoimintaan osallistuminen tutustutti turvapaikanhakijoita esimerkiksi sukupuolten väliseen tasa-arvoon sellaisena kuin se Suomessa toteutuu. Naisten ja miesten roolit saattoivat olla hyvin erilaisia monen turvapaikanhakijan kotimaassa.

Liikuntatoimintaa järjestettiin laajasti yhteistyössä paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen kanssa. Seurayhteistyö tutustutti turvapaikanhakijoita suomalaiseen yhdistystoimintaan ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin harrastaa tai toimia vapaaehtoistyössä.

Turvapaikanhakijat ovat oppineet arjessa tärkeitä taitoja

Hanketoiminnassa monet turvapaikanhakijat oppivat taitoja, joista on heille hyötyä, kävi turvapaikkaprosessissa miten tahansa. Hankkeet tarjosivat muun muassa ensiapukoulutusta sekä ruoanlaittoon ja kodinhoitoon liittyvää toimintaa, josta hyötyivät erityisesti nuoret miehet. Monessa hankkeessa oli mahdollista kartuttaa uimataitoa. Uimataidottomuus oli turvapaikanhakijoiden keskuudessa yleistä.

Hanketoiminta on tarjonnut tukea kotoutumiseen ja integroitumiseen osaksi paikkakunnan harrastusporukoita

Varhaiseen kotoutumiseen liittyviä vaikutuksia tuotiin haastatteluissa esiin usein. Hankkeissa toteutettu, kotouttavaksi mielletty toiminta tapahtui ikään kuin muun toiminnan ohessa ja edisti myös niiden hyvinvointia, jotka eivät jääneet Suomeen. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneille tarjottiin paremmat edellytykset onnistuneeseen kotoutumiseen.

Tosin se on niin kuin, osittain se johtuu myöskin siitä että, että meillä kotouttaminen ymmärretään tapahtuvaks vasta sitten kun on tullut myönteinen päätös maahanjäämisestä. Ja tuota sehän on aivan liian myöhään, kun tällä hetkellä ihmiset on ollut jo pari vuotta maassa. Niin on aivan mieletöntä hukata näin pitkää aikaa kotouttamisessa. Et siinä pitäis olla heti kärppänä tekemässä sitä kotouttamistyötä, kun ihmiset tulee maahan. (Haastateltava N)

Hanketoiminnan myötä monet, erityisesti nuoret turvapaikanhakijat, löysivät mieleisiä harrastuksia useimmiten paikkakunnan liikuntaseuroista. Erityisesti jalkapalloharjoitukset sekä lajileirit ja kilpailumatkat olivat turvapaikanhakijanuorille toisuvia tilaisuuksia tutustua suomalaisiin nuoriin. Harrastuksissa he oppivat myös suomen kieltä ja saivat ystäviä sekä aikuisten tukea muualtakin kuin vastaanottokeskuksesta tai koulusta. Paikkakunnan harrastusporukoihin mukaan pääseminen voi lisätä yhteiskunnallista osallisuutta ja tukea kotoutumista.

Se hoksaus mikä tässä tuli, niin näille nuorille on hirveän tärkeä heti siinä alussa löytää joku sellainen konkreettinen kiinnittymisen kohde, elikkä se voi olla joku porukka, niinkuin vaikka tällainen liikuntaan liittyvä esimerkiksi. Eli selkeästi, kun se löytyy se yksi pieni semmoinen, niin tavallaan se osallisuus siihen yhteiskuntaan lisääntyy ja selvästi tukee sitä kotoutumista. (Haastateltava J)

Hanketoiminnan puitteissa on tapahtunut merkityksellisiä kohtaamisia

Haastatteluissa puhuttiin paljon hanketoiminnan erilaisia ihmisiä yhdistävästä vaikutuksesta. Hankevastaavat iloitsivat siitä, että toiminta toi yhteen eri taustoista tulleita turvapaikanhakijoita ja paikallisväestöä. Erityisesti erilaiset tapahtumat tarjosivat kohtaamisen paikkoja. Eräs haastateltava kertoi, että alaikäiset turvapaikanhakijat tapasivat heille osoitetut edunvalvojat ensimmäistä kertaa hankkeen järjestämässä tapahtumassa.

Kohtaamisia toteutui luontevimmin erilaisten, yleensä vastaanottokeskuksen ulkopuolella tapahtuvien retkien ja tapahtumien kautta. Turvapaikanhakijoita kutsuttiin kouluille kertomaan omista kokemuksistaan oppilaille ja vanhempainiltoihin ja pyydettiin hanketoimijoiden mukaan isoihin tapahtumiin, kuten SuomiAreenalle Poriin tai Maailma Kylässä -festareille Helsinkiin.

... ja sitten ei mennyt kuin hetki kun tuli pyyntöjä niihin lähikouluihin kertomaan tästä pakomatkasta Suomeen ja nimenomaan pyyntö tuli niiltä kouluilta, jotka halusivat kuulla turvapaikanhakijan tarinan ja miksi ovat jättäneet kotimaansa ja kou-

lussa he kertoi näitä ja pystyivät vastaamaan oppilaitten mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Musta se on tosi hienoa, just tää että oppilaat ja lapset, niinkuin se, että lapset suhtautuvat asioihin neutraalimmin ja inhimillisemmin ja kysymykset erityisesti koski niitä, että miks naiset oli joutuneet jättämään kotinsa ja millainen se pako-matka heillä oli ja miltä on tuntunut olla turvapaikanhakijana Suomessa. (Haastateltava M)

Kohtaamisista suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä hanketoimijoille jäi paljon positiivisia muistoja. Turvapaikanhakijoihin hieman epäilevästi suhtautuvien suomalaisten ennakkoluulojen hälvenemisestä on toistuvia esimerkkejä.

...muistan vaan sen viimeosimman salibandyreissun, niin kyl se tavallaan se toisen kulttuurin hienot asiat nousi hienosti esiin. Et just vaikka kannustaminen. Et se oli semmonen aika stereotyyppinen tilanne, että suomalaiset vähän niinku istui hiljaa katsomassa ja tuijotti peliä, kun taas meidän asiakkaat taas kannusti tosi isolla äänellä. Ja se sai myös kehuja pelaajilta ketä siellä pelas, et oli hienoo pelata tollasen yleisön edessä jotka kannusti ja jotka piti vähän meteliä. (Haastateltava K)

Joo, kyllä mä huomasin ainakin sen, että esimerkiksi tuo pesäpallo oli hyvä esimerkki. Että ensin sieltä ei tahtonut saada millään niinku ketään vetämään sitä. Sitten yks meidän työntekijä, joka meillä oli töissä silloin. Se ite touhus pesäpallon kanssa, niin se, ne lähti sitä junaillemaan. Sitten sen poika lähti vetämään. Sitten loppuviimeksi siihen, sitten sitten siellä oli ihan aikuisia miehiä pelaamassa näitä vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijoita vastaan. Tavallaan tuli sitä, että huomattiin että eihän tässä nyt kuinkaan käy, että ne on ihan ok tyyppejä kaikki. (Haastateltava U)

Niin tää on myös ollut se väline siihen niitten kohtaamisten kautta, et se on ollut aika iso väline niitten kohtaamisten luomiseen, siis jos miettii kuinka paljon meillä on tän hankkeen kautta turvapaikanhakijat olleet yhteydessä ympäröivään yhteisöön. Se on eri kohtaaminen, kun sä meet pelaamaan sitä jalkapallo, kuin se, että sä kävelet kadulla ohi, milloin se jää sellaiseksi vieraaksi ja tuntemattomaksi, kun taas liikunnassa sä kohtaat sen ihmisen. (Haastateltava D)

Turvapaikanhakijoihin tutustuminen hanketoiminnan kautta oli hanketoimijoille raskastakin. Erityisesti yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohtalo saattoi tuntua vaikealta. Hanketoiminnan vaikutuksiin onkin luettava myös toiminnan vaikutukset hanketyötä tekeviin.

Et kyl mä uskon, että sillä on sitten pidemmällä tähtäimellä, et vaik et, vaik sillä ei välttämättä niiden turvapaikanhakijoiden kannalta niin kovin suurta merkitystä ole niinku siinä hetkessä, muuta kun se niinku, et oli kivaa ja näin, mut sit ehkä se suurin vaikutus on ehkä sit se, et miten se vaikuttaa niillä paikkakunnilla niiden ihmisten asenteisiin. Ja tavallaan se kohtaaminen, miten se vaikuttaa niinku meihin. (Haastateltava C)

Niitä tuli siis ihan valtava määrä tuolla [saapui bussilla hankkeen toimintaan] ja ... se oli mulle jotenkin sellanen, että, sanotaan että se ei ollut ilon hetki, vaan se oli sellanen että mun oli pakko käydä kesken sitä niin, mä oon siis aika paljon nähnyt ja totunut, mutta kun ne pojat, jotka oli mun omien poikien ikäisiä, semmosia tiedätkö 14-15-16-vuotiaita poikia, ihan saman kokosia semmosia pieniä, niin mä aattelin, et ne on niinku yksinään tullut sieltä ja ne on täällä yksin, niin mun oli pakko käydä parit kyöneleet tirauttamassa vessassa siinä välissä, (...) et se konkretisoitu se, että mistä tässä on kyse. Et niinku, et jotenkin tuli sellainen, et kaikkien ihmisten pitäis niinku jotenkin kohdata niitä ihmisiä oikeesti. (Haastateltava C)

Vapaaehtoistoiminta turvapaikanhakijoille suunnatussa hanketyössä saattoi olla hyvin merkityksellistä vapaaehtoisen elämässä. Vapaaehtoinen kertoi haastattelussa kokeneensa itsensä erityisen tarpeelliseksi ja arvostetuksi:

Ja tähän sit lisäksi integroitiin se, että meidän vapaaehtoisten jäsenten oli mahdollisuus lähteä mukaan, että siellä muodostui sellaisia pieniä tiimejä, et siellä on se yksi ammattilainen ja sitten vapaaehtoisia. Tämä oli useimmissa piireissä se malli ja sitten otettiin yhteyttä vastaanottokeskukseen ja lähdettiin tekemään. ... Nämä vapaaehtoiset juuri jakoi sitä, ne oli just ne kaksi rouvaa, jotka sano: ”Sit me oltiin yhtäkkiä siellä poikien asunnossa ja sitten me tajuttiin, että sieltä huoneista heräilee niitä tyyppejä ja siellä me laitetaan vain sitä ruokaa niiden kavereiden kanssa”. He oli oikeasti kokeneet, että heidän osaamistaan arvostetaan. He puhui paljon siitä, he oli noin 60-vuotiaita nämä meidän vapaaehtoiset, he sanoivat, että eivät ole kokeneet vuosiin sellaista arvostusta nuoremmilta ihmisiltä ja nuoremmilta miehiltä, kun mitä he siellä saivat. Miten heistä tuli heille vähän sellaisia varaäitejä siinä kuuden kerran sarjassa ja kun he näkee jossain niin ne moikkailee aina. (Haastateltava O)

Toimintaa järjestävien organisaatioiden osaaminen on vahvistunut

Hanketoiminta on paitsi tuonut yhteen ihmisiä, myös tuottanut turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien viranomaisten ja muiden ammattilaisten sekä kolmannen sektorin toimijoiden keskinäistä verkostoitumista. Paikallinen yhteistyö vahvistui monessa hankkeessa tavalla, joka mahdollistaa turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien paremman tavoittamisen tulevaisuudessa.

Turvapaikanhakijoihin liittyneen yhteiskunnallisen huomion ja hanketoimintaan suunnatun ylimääräisen resurssin avulla vapaaehtoisjärjestöt saivat toimintaansa kokonaan uusia suomalaisia vapaaehtoisia. Myös yksittäisiä hanketoiminnassa osallistujina olleita turvapaikanhakijoita jäi mukaan järjestön vapaaehtoistoimintaan. Hanketoiminta oli väylä kansalaisjärjestöön kiinnittymiseen, niin suomalaistaustaisille kuin turvapaikanhakijoille.

7 SUUNTAVIIVOJA KEHITTÄMISTYÖN AVUKSI

Vuosien 2015 ja 2016 poikkeuksellisen turvapaikanhakijatilanteen siivittämänä OKM rahoitti merkittävän määrän kehittämistyötä, jonka oppien kautta voidaan kehittää turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajatyön käytäntöjä niin vastaanottovaiheessa kuin kotouttavassa työssä. Tämä luku antaa suuntaviivoja toiminnan kehittämiseen hankkeissa opitun avulla niin valtionhallintoon, kuntiin, hankkeisiin kuin vastaanottokeskuksiin. Emme lainkaan esitä, että seuraavat kehitysehdotukset olisivat laajassa mittakaavassa nykyisen turvapaikanhakijatilanteen keskeisimpiä turvapaikanhakijan oikeuksiin ja palveluihin liittyviä ongelmia. Näiden asioiden kehittäminen voi kuitenkin tehdä turvapaikanhakijan odotuksesta siedettävämpää ja tuottaa parempaa kotoutumista tavalla, joka tukee hyvinvointia ja toimintakyvyn ylläpitoa myös heille, jotka eivät voi jäädä Suomeen.

1) Tarvitaan rahoittajan entistä vahvempaa kannustusta siihen, että turvapaikanhakijoille suunnattu toiminta järjestetään kumppanuutena vastaanottokeskuksen ja paikallisten toimijoiden kesken. Kunnilla, paikallisilla seuroilla ja yhdistyksillä voi usein olla vastaanottokeskustoimintaa ylläpitäviä tahoja paremmat resurssit tai osaaminen järjestää toimintaa. Yhteistyössä järjestetty toiminta tukee turvapaikanhakijoiden kiinnittymistä paikallisiin harrastusporukoihin. Suuri osa seuratuista hankkeista oli koordinoitu vastaanottokeskuksen ulkopuolisen toimijan voimin. Nämä hankkeet kompastelivat yhteistyössä vastaanottokeskuksen kanssa. Toimiva yhteistyö vastaanottokeskusten henkilökunnan kanssa on keskeistä onnistuneelle hankkeelle. Vastaanottokeskuksissa on paras tietämys turvapaikanhakijoiden tarpeista, toiveista ja arjen aikatauluista. Vastaanottokeskuksen henkilökunnalta vaaditaan osallistujien muistuttelua, kannustusta ja muuta tukea toimintaan osallistumiseen. Toimintaa on hyvä suunnitella yhdessä kaikkien toimijoiden kesken jo hankesuunnitelmavaiheessa, jotta ei tulla suunnitelleeksi esimerkiksi vastaanottokeskuksen toimintatapoihin sopimatonta toimintaa.

2) Turvapaikanhakijalasten ja nuorten turvapaikanhakijoiden harrastamista yhdessä suomalaisten lasten ja nuorten kanssa tulee mahdollistaa ja tukea. Erityisesti turvapaikanhakijanuoret halusivat harrastaa muiden nuorten kanssa ja tehdä samoja asioita kuin muutkin nuoret. Usein hankkeissa oli esimerkkinä jalkapallon pelaaminen ja esteeksi koettiin harrastamisen kallis hinta erityisesti pääkaupunkiseudun liikunta- ja urheiluseuroissa. Esimerkiksi lajiliitot voisivat miettiä, miten voitaisiin mahdollistaa turvapaikanhakijalasten ja -nuorten osallistuminen paikalliseen liikunta- ja urheiluseuratoimintaan. Liikkumisen lisäksi seuroista voi saada ystäviä ja seuratoiminnan kautta voi tehdä vapaaehtoistyötä tai saada vaikkapa kesätyöpaikan. Näillä asioilla voi olla suuri merkitys nuoren maahanmuuttajan kotoutumisessa ja siinä, kuinka hän löytää paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

3) Hanketoiminnan päällekkäisyyttä tulee poistaa lisäämällä hankkeiden välistä yhteistyötä. Haastatteluissa tuli esiin vastaanottokeskusten kokema tapahtumamäihky, kun samasta vastaanottokeskuksesta pyrittiin saamaan osallistujia useiden hankkeiden toimintaan. Tämä on saattanut vähentää turvapaikanhakijoiden osallistumishalukkuutta ja vastaanottokeskusten henkilökunnan kiinnostusta yhteistyöhön. Jatkossa on syytä pohtia, millainen määrä toimijoita sekä millaiset ja missä sijaitsevat organisaatiot saavat avustusta. Vaihtoehtoisesti on syytä lisätä hankkeiden välistä verkostoitumista ja yhteistyötä. Kun hanketoimijat tietävät paremmin, mitä muissa hankkeissa tehdään, päällekkäisyyksiä voidaan välttää ja joitain toimintoja tehdä yhdessä. Avustusta saaville hankekokonaisuuksille olisi hyvä järjestää seurannan ja arvioinnin ohkeen myös tukea verkostoitumiseen sekä muilta hankkeilta oppimiseen hankkeiden toiminnan aikana.

4) Hankemuotoisen hyvinvointia tukevan toiminnan yhdenvertaisuutta eri vastaanottokeskuksissa tulee arvioida. Nyt erot vastaanottokeskusten välillä voivat olla suuria siinä, millaisiin hyvinvointia tukeviin toimintoihin turvapaikanhakijoilla on mahdollisuus osallistua.

5) Turvapaikanhakijoiden hyvinvointia tukevan toiminnan turvaamista vastaanottokeskuksissa tulee arvioida. Erityisesti on syytä pohtia, miten hyvinvointia tukevan toiminnan säännöllisyys turvataan kiireen leimahtaessa vastaanottokeskuksessa. Hanketoiminta on vastaanottokeskusten arjessa käsitetty useimmiten harrastustoiminnaksi, joka on usein joutunut väistymään pakottavampien kiireiden tieltä. Aineistossamme tuodaan jatkuvasti esiin toiminnasta turvapaikanhakijoille seuranneita merkittäviä hyvinvointivaikutuksia, jotka oikeuttaisivat toiminnan asettamisen nykyistä tärkeämpään asemaan vastaanottokeskusten arjessa.

6) Hanketoiminnan kohderyhmä on tarpeen laajentaa turvapaikanhakijoista hiljattain maahan tulleisiin henkilöihin. Tässä raportissa kuvatussa turvapaikanhakijoille suunnatussa hankekokonaisuudessa tavoiteltava kohderyhmä oli rajattu turvapaikanhakijoihin. Turvapaikanhakijasta tulee myönteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen maahanmuuttaja, ja hanketoimijoiden kokemusten mukaan olisi hyvä, jos hänellä olisi mahdollisuus tässä vaiheessa jatkaa jo tutuksi tulleiden toiminnan parissa ainakin jonkin aikaa. Hakukriteeristön kohderyhmän toivottiin olevan laajemmin muotoiltu, jotta se pitäisi sisällään vasta maahan tulleet henkilöt huolimatta heidän virallisesta statuksestaan. Laajennettua kohderyhmää toivottiin esimerkiksi siksi, että toimintaa voitaisiin tarjota myös niille nuorille turvapaikanhakijoille, jotka siirtyvät vastaanottokeskuksesta tukiasumisyksikköön tai perheisiin.

8 LOPUKSI

Vuosina 2015 ja 2016 aiempaa erittäin paljon suurempi määrä turvapaikanhakijoita saapui Suomeen. Heille järjestettiin katto pään päälle ja muut perusasiat kuntoon. OKM ketterästi myönsi vastaanottokeskuksille, kolmannelle sektorille ja kunnille rahoitusta turvapaikanhakijoille suunnattuun liikunta- ja nuorisohanketoimintaan. Tämän seuranta- ja arviointiraportin kohteena olleiden hankkeiden toiminnassa on tavoitettu merkittävä osuus Suomessa vuosina 2016 ja 2017 olleista turvapaikanhakijoista mielekkään ja varhaista kotoutumista tukevan toiminnan pariin.

Mielekäs toiminta vastaanottovaiheessa tuki turvapaikanhakijoiden hyvinvointia, erityisesti jaksamista vaikeassa prosessissa. Toiminta saattoi myös pitää yllä turvapaikanhakijoiden aktiivisuutta ja omanarvontuntoa sekä ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia. Monille heistä, jotka saivat luvan jäädä Suomeen, hankkeiden puitteissa järjestettyyn toimintaan osallistuminen tuki varhaista kotoutumista ja kiinnittymistä paikallisiin yhteisöihin. Heille, jotka joutuivat palaamaan, toiminta oli ennen kaikkea hyvää kohtelua.

Hanketoiminta tuki parhaimmillaan vastaanottokeskusten arkea ja helpotti vastaanottokeskusten henkilökunnan työtä. Siitä huolimatta hanketoiminta joutui usein käytännössä väistymään muiden, tärkeämmäksi tai kiireellisemmiksi koettujen asioiden tieltä. Suurin osa liikuntahankkeista oli vastaanottokeskustoimintaa järjestävien tahojen koordinoimia ja vastaanottokeskusten henkilökunta ja johto vastasivat näiden hankkeiden toiminnasta oman työnsä ohella. Näitä hankkeita haittasi kiire ja tarve priorisoida muita töitä hanketoiminnan edelle. Nuorisohankkeissa yhtä lukuun ottamatta kaikki avustusta saaneet toimijat olivat muita kuin vastaanottokeskustoimintaa ylläpitäviä tahoja. Myös vastaanottokeskusten ulkopuolisten tahojen koordinoimien hankkeiden suurena haasteena oli vastaanottokeskusten vaikiintumaton arki.

Hanketoiminnan alkuaikoina vuonna 2016 turvapaikanhakijat olivat aktiivisia ja osallistuivat innolla järjestettyyn toimintaan. Vuonna 2017 monien turvapaikanhakijoiden tilanteet muuttuivat hankalammaksi. Silloin vuosina 2015 ja 2016 Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden hakuprosessit etenivät usein kielteisiin turvapaikkapäätöksiin, jotka johtivat valitusprosesseihin ja vaikeisiin käännytystilanteisiin. Tunnelmat synkkenivät vastaanottokeskuksissa ja turvapaikanhakijoiden saaminen mukaan toimintaan oli entistä hankalampaa. Hanketoiminnan tarpeen koettiin vähentyneen, kun tulijamäärät pienenivät palaten lähemmäksi pitemmän ajan keskiarvoa. Tarpeettomaksi käyneitä vastaanottokeskuksia lakkautettiin ja turvapaikanhakijoita siirrettiin toisiin keskuksiin. Hanketoiminnan järjestäjien oli etsittävä kumppaneikseen uusia vastaanottokeskuksia ja toimintaansa uusia osallistujia, mikä oli jatkuvasti hankalampaa. Jäljellä olevat vastaanottokeskukset olivat epätietoisia oman toimintansa jatkuvuudesta ja henkilökunta monesti halutonta kehittämään uusia toimintoja.

Suurin osa hankkeista lopetti toimintansa viimeistään syksyllä 2017, vaikka jatkorahoitusta olisi ollut haettavissa ainakin liikuntatoimintaan. Tästä ovat poikkeuksena ne muutamat hankkeet, jotka hakivat ja saivat jatkorahoitusta ja jatkavat vielä toimintaansa.

Vaikka turvapaikanhakijamäärät ovat juuri nyt huippuvuosista tasaantuneet, on syytä kiinnittää huomiota turvapaikanhakijoiden hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen. Suomessa on edelleen kymmeniä vastaanottokeskuksia, joissa on tällä hetkellä toistakymmentä tuhatta asukasta (Maahanmuuttovirasto 2018a). Ei myöskään tule unohtaa heitä, jotka nyt ja tulevaisuudessa joutuvat jättämään leivottoman kotimaansa ja saapuvat eri reittejä Suomeen vastaanottokeskusten kautta.

Seurattujen hankkeiden käynnistäminen oli reagointia äkillisesti muuttuneeseen turvapaikanhakijatilanteeseen. Tilanteeseen pystyttiin reagoimaan nopeasti. Hanketoimintaa ei kuitenkaan useinkaan saatu vakiinnutettua pysyväksi osaksi avustusta saaneen tahon toimintaa, vaan hankeavustuksella järjestetty toiminta pääsääntöisesti päättyi tai merkittävästi väheni hankerahan loppumisen myötä.

Saattamme joutua uudestaan tilanteeseen, jossa jokin seikka lisää Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrää. Nyt kannattaa tehdä töitä turvapaikanhakijatyön kehittämiseksi, jotta järjestelmä voi nykyistä paremmin jo vastaanottovaiheessa ylläpitää turvapaikanhakijoiden hyvinvointia ja aktiivisuutta sekä tukea varhaista kotoutumista. Näin se on hyvää ja ihmisarvon mukaista kohtelua kaikille turvapaikanhakijoille. Heille, jotka jäävät maahanmuuttajina Suomeen, se tuottaa kiistatta paremman pohjan varsinaiselle kotouttamistyölle.

LÄHTEET

Maahanmuuttovirasto 2018a. [Turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksiköt](#). Tiedote 5.2.2018. (Viitattu 13.2.2018.)

Maahanmuuttovirasto 2018b. Sähköpostitse pyydetty ja annettu tiedonanto.

Pasanen, Sanna & Laine, Kaarlo 2017. [Monikulttuuriset liikuntahankkeet. Vuosien 2015–2016 hankeseurannan tuloksia](#). Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 326.

LIITTEET

LIITE 1 Yhteenveto avustusta saaneista turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseen tähtävistä hankkeista (ns. nuorisohankkeet) 2016–2017.

Toteuttaja	Hankkeen nimi	Avustus 2016 (€)	Avustus 2017 (€)
Suomen Punainen Risti	Nuorten ensiaputoiminnan kehittäminen vastaanottokeskuksissa	168 000	
Suomen Setlementtiliitto ry	Hae Mut Mukaan! Mielekäs vapaa-aika turvapaikanhakijanuorten toimijuutta tukemassa	160 000	
Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö	Turvapaikkana museo. Museot turvapaikanhakijanuorten ja -lasten vapaa-ajan aktivointi- ja kohtaamispaikkoina	151 000	
Marttaliitto	Makuja – Arjen taitoja nuorille turvapaikanhakijoille	151 000	
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus PiiPoon kannatusyhdistys ry, Suomen Nuorisosirkusliitto, Sorin Sirkus	Taide in Action – Sirkusta ja taidetointaa nuorille turvapaikanhakijoille 2016–2017	140 000	
Suomen Lukiolaisten Liitto ry	Meidän yhteinen juttu – lukiolaisnuoret turvapaikanhakijanuorten vierellä	140 000	
Kirkon Ulkomaanavun säätiö	Turvapaikanhakijanuorten unelmat mobiilivideoilla	120 000	
Sateenvarjo ry	Tuvat – Turvapaikanhakijoille vapaa-ajan toimintaa	50 000*	
Yhteensä		1 080 000	

*Avustushakemuksessa avustusta haettiin vuosille 2016–2017, mutta toimintaa järjestettiin ainoastaan vuonna 2016.

LIITE 2 Yhteenveto avustusta saaneista liikuntatoiminnan järjestämiseen tähtäävistä hankkeista (ns. liikuntahankkeet) 2016–2017.

Toteuttaja	Hankkeen nimi	Avustus 2016 (€)	Avustus 2017 (€)
Suomen Punainen Risti	Vokkiliikunta	230 000	91 470
Helsingin kaupunki	Helsingin kaupungin vastaanotto- keskusten jalkapallohanke	35 000	
Luona Oy	Luona Sport	35 000	
Oulun Diakonissalaitos	LIKOON! – liikunnan avulla kotoutumi- nen onnistuu	29 000	
Pihlajalinna Terveys Oy	Turvapaikanhakijoiden aktivointi liikunnan keinoin	27 000	
Helsingin Diakonissalaitoksen säätö	VOK-liikunta	20 000	
Viittakivi Oy / Suomen Setle- menttiliitto	Liikkalukkari	20 000	
Oravais flyktingförläggning / Vörå kommun	Idrottsverksamhet som ordnas vid mottagningsförläggningar	19 000	
Tampereen kaupunki, hättämajoitus	Free sports – liikunnallista toimintaa turvapaikanhakijoille	19 000	
Maahanmuuttovirasto, Oulun vastaanottokeskus	Oulun ja Pudasjärven vastaanotto- keskusten esikotouttava liikunnallinen toiminta	18 000	25 500
Espoon kaupunki	Espoon Ryhmäkoti LIIKU	15 000	
Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vastaanottokeskus	Sport without prejudices / Urheilua ilman ennakkoluuloja	12 000	
Kajaanin kaupunki	Liikunnasta toimintaa, taitoja ja tukea turvapaikanhakijoille	11 000	
Metsäkoto Oy	Sörkän Suharit -hanke	10 000	
Lieksan kristillisen opiston kannatusyhdistys ry	<u>H</u> yvinvointia ja <u>Q</u> sallisuutta <u>L</u> ieksassa <u>L</u> iikunnan <u>A</u> vulla (HOLLA)	10 000	
Hemcare Heinola	-		10 000
Lomakylä Finland Oy	VOK Kivitippu – Liikutaan yhdessä	8 500	
Hoivapalvelu Valkokulta Oy	Toijalan vastaanottokeskus liikkuu		8 000
Kotkan kaupunki	Kotkan VOK turvapaikanhakijoiden liikuntaprojekti	5 000	
Ryhmäkoti Redi Oy, Suolahden ryhmäkoti ja tukiasumisyksikkö	Turvapaikanhakijalasten liikunta- projekti	5 000	
Ryhmäkodit arjessa Oy	-		4 000
Isohiekan hättämajoitus / Keu- ruun seurakunta	Isohiekan hättämajoituksen liikunta	1 500	
Yhteensä 2016 / 2017		530 000	138 970
Yhteensä		668 970	

Mielekästä tekemistä turvapaikanhakijoiden arkeen – hanketoiminnan seuranta ja arviointi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuosille 2016 ja 2017 tukea hankkeille, joiden tavoitteena on ollut vastaanottokeskuksissa järjestettävän liikuntatoiminnan toteuttaminen* tai nuorten turvapaikanhakijoiden aktivoiminen**.

*) Vastaanottokeskuksissa järjestettävä liikunnallinen toiminta (hakuaika päättyi 20.11.2015) sekä Kehittämisyhdistys kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla (hakuaika päättyi 16.12.2016). Avustukset on myönnetty aluehallintovirastojen (AVI) ja Maahanmuuttoviraston (Migri) kautta.

**) Valtakunnalliset hankkeet turvapaikanhakijanuorten aktivoimiseksi (hakuaika päättyi 20.11.2015).

Kyselyn tavoitteena on kerätä tietoa paikallisten ja valtakunnallisten vastaanottokeskushankkeiden lähtökohdista, tavoitteista ja toteutuksesta. Avoimiin kysymyksiin voi vastata myös ruotsiksi tai englanniksi.

Kysely on suunniteltu niin, että yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa.

LIITE 3 (jatkoa)

TAUSTATIETOJA

1. Vastaajan ikä*

2. Vastaajan sukupuoli*

- Nainen
- Mies
- Muu
- En osaa tai halua sanoa

3. Minkä maakunnan alueella asutte?*

4. Koetteko itse kuuluvanne johonkin etniseen vähemmistöön?*

- Kyllä
- Ei

5. Mikä on ollut roolinne hanketoiminnassa?*

- Vastaanottokeskuksen ohjaaja
- Vastaanottokeskuksen johtaja
- Vastaanottokeskuksen vapaaehtoinen
- Hanketyöntekijä
- Hankkeen toiminnassa vapaaehtoinen
- Vertaisohjaaja
- Muu, mikä?

6. Onko hankkeen toiminta edelleen käynnissä?*

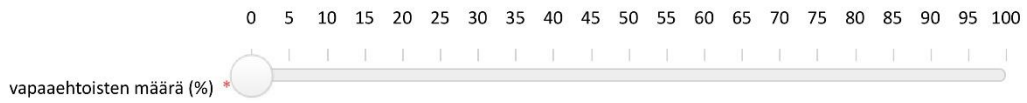
- Kyllä.
- Ei, mistä syystä hankkeen toiminta loppui? (esim. rahoitus päättyi tai toimipaikka lakkautettiin)

7. Kuinka monta tuntia olette arvionne mukaan käyttäneet työ- tai vapaaehtoisaikaanne hankkeen toimintojen parissa keskimäärin viikossa?*

- alle 3 tuntia
- 3-5 tuntia
- 6-10 tuntia
- 11-20 tuntia
- 21-30 tuntia
- yli 31 tuntia

LIITE 3 (jatkoa)

8. Arvioikaa prosentteina, kuinka suuri osuus hankkeen toiminnasta on järjestetty vapaaehtoisten voimin?

9. Ovatko hankkeen toiminnan kohteena olleet turvapaikanhakijat*?

- valtion vastaanottokeskuksessa
- yrityksen ylläpitämässä vastaanottokeskuksessa
- yhdistyksen ylläpitämässä vastaanottokeskuksessa
- en tiedä

10. Onko hanke ollut*?

- paikallinen
- osa valtakunnallista hanketta
- en tiedä

11 a. Onko hanketoiminta järjestetty*?

- vastaanottokeskuksessa
- vastaanottokeskuksen ulkopuolella jossain muussa tilassa
- sekä vastaanottokeskuksessa että sen ulkopuolella jossain muussa tilassa

11 b. Jos hanketoiminta on järjestetty muualla kuin vastaanottokeskuksessa, kuinka kuljetukset toimintaan on toteutettu?

12. Haluatteko täsmentää jotain itseenne tai toimipaikkaanne liittyvää tietoa?

LIITE 3 (jatkoa)

KOHDERYHMÄT

13. Mitkä ryhmät kuvaavat hankkeenne tavoittamia kohderyhmiä parhaiten? Voitte valita yhden tai useamman vaihtoehdon.*

- Turvapaikanhakijalapset (tytöt)
- Turvapaikanhakijalapset (pojat)
- Turvapaikanhakijanuoret (tytöt)
- Turvapaikanhakijanuoret (pojat)
- Nuoret aikuiset turvapaikanhakijanaiset
- Nuoret aikuiset turvapaikanhakijamiehet
- Aikuiset turvapaikanhakijanaiset
- Aikuiset turvapaikanhakijamiehet
- Ikääntyneet turvapaikanhakijanaiset
- Ikääntyneet turvapaikanhakijamiehet
- Turvapaikanhakijaperheet
- Pienten lasten turvapaikanhakijaäidit
- Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat
- Vammaiset, liikuntarajoitteiset tai pitkäaikaissairaat turvapaikanhakijat
- Joku paikallinen väestöryhmä, mikä?

- Joku muu, mikä?

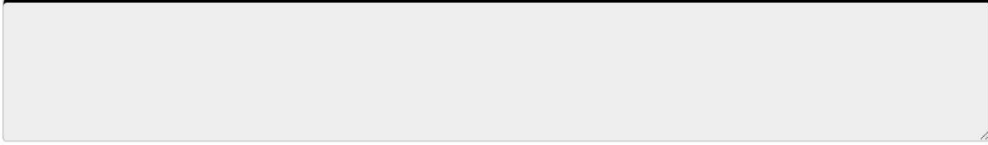
14. Mitä etnistä ryhmää/ryhmiä hankkeen toimintaan on osallistunut eniten?*

15. Mitä kohderyhmää hankkeen toimintaan on ollut helpointa saada mukaan (huomioiden esimerkiksi ikä, etnisuus tai sukupuoli)?*

16 a. Mitä kohderyhmää hankkeenne toimintaan on ollut vaikeinta saada mukaan (huomioiden esimerkiksi ikä, etnisuus tai sukupuoli)?*

LIITE 3 (jatkoa)

16 b. Miksi luulette mainitun kohderyhmän olevan niin hankala tavoittaa toiminnan pariin?*

A large, empty rectangular text box with a thin black border, intended for the respondent's answer to question 16 b.

17. Haluatteko täsmentää jotain toiminnan kohderyhmiin liittyvää tietoa?

A large, empty rectangular text box with a thin black border, intended for the respondent's answer to question 17.

LIITE 3 (jatkoa)

TOIMINNAN SISÄLTÖ, TAVOITTEET JA VAIKUTUKSET

18 a. Millaisia vaikutuksia hankkeen toiminta mielestänne on tuottanut? Voitte valita yhden tai useamman vaikutuksen seuraavasta listasta ja kertoa niihin johtaneista toiminnoista tarkemmin avovastauksessa 18 b.*

- Hanke on auttanut turvapaikanhakijoita sopeutumaan uuteen ympäristöönsä.
- Turvapaikanhakijat ovat saaneet mielekästä tekemistä arkeensa.
- Paikallinen väestö on osallistunut enemmän vapaaehtoistoimintaan.
- Turvapaikanhakijat ovat tutustuneet suomalaiseen kulttuuriin ja käytänteisiin.
- Ennakkoluulot, rasismi tai vihapuhe ovat vähentyneet.
- Väkivalta tai muut käyttäytymishäiriöt ovat vähentyneet.
- Turvapaikanhakijat ovat integroituneet osaksi paikkakunnan harrastustoimintaa.
- Turvapaikanhakijat ovat oppineet suomen kieltä.
- Turvapaikanhakijat ovat oppineet muita tärkeäksi koettuja taitoja.
- Toiminta on edistänyt turvapaikanhakijoiden fyysistä hyvinvointia ja toimintakyvyn ylläpitoa.
- Toiminta on edistänyt turvapaikanhakijoiden henkistä hyvinvointia.
- Toiminta on auttanut turvapaikanhakijoiden kotoutumisprosessissa.
- Turvapaikanhakijoiden osallisuus on lisääntynyt.
- Hankkeen avulla on mallinnettu uutta toimintatapaa.
- Jokin muu, mikä?

18 b. Millä tavalla, millaisessa toiminnassa tai millaisen toiminnan kautta edellä valitsemanne vaikutus on muodostunut? Esimerkiksi: ”turvapaikanhakijat ovat tutustuneet suomalaiseen kulttuuriin osallistumalla yleisönä jääkiekko-otteluun”.*

19. Onko hankkeenne toiminta ollut*

- Maksutonta
- Maksullista
- Maksutonta turvapaikanhakijoille, maksullista muille
- Vaihteli eri toiminnoissa

20. Mahdollisia muita huomioita toiminnan maksuista?

LIITE 3 (jatkoa)

HANKETOIMINNAN ONNISTUMISET, VAIKEUDET JA RATKAISUMALLIT

21. Onko hankkeenne mielestänne onnistunut tavoitteidensa toteutuksessa?*

- Ei lainkaan
- Jonkin verran
- Hyvin
- Erittäin hyvin

22. Miten osallistujat ovat ottaneet toiminnan vastaan?*

23. Mikä on ollut hankkeenne suosituinta toimintaa? Miksi luulette sen olleen niin suosittua?*

24. Mikä on ollut hankkeenne suurin hyöty tai arvo? Miksi juuri se?*

25. Mikä on ollut hankkeenne suurin onnistuminen?*

26. Onko hankkeenne toimintaa hankaloittanut joku asia, mikä?*

LIITE 3 (jatkoa)

27. Oletteko saaneet ratkaistua mainitun toimintaa hankaloittavan tekijän?*

- Ei hankaluuksia.
 Ei.
 Kyllä. Millä tavalla?

28. Oletteko työssänne työntekijänä tai vapaaehtoisena kohdannut uhkaavia tilanteita hanketoiminnan parissa?*

- Ei.
 Kyllä. Millaisia?

29. Oletteko saanut tukea omalle työllenne työntekijänä tai vapaaehtoisena?*

- Ei.
 Kyllä. Miten ja mistä?

30. Vastatkaa jokaiselle riville. Onko hankkeenne toiminta mielestänne näkynyt

	Ei lainkaan	Vähäisissä määrin	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon
Paikallisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐	☐
Valtakunnallisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐	☐

31. Vastatkaa jokaiselle riville. Onko hankkeenne mahdollisesti saama mediahuomio ollut sävyltään

	Myönteistä	Neutraalia	Kielteistä	Ei näkyvyyttä
Paikallisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐
Valtakunnallisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐
Sosiaalisessa mediassa *	☐	☐	☐	☐

32. Miten medianäkyvyys on vaikuttanut omaan työhönne hankkeen parissa?*

33. Onko jotain muuta, mitä haluaisitte kertoa hankkeenne toiminnasta? Tai haluatteko antaa palautetta tästä kyselystä? Sana on vapaa!

LIITE 3 (jatkoa)

LÄMMIN KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Lisätietoa tästä kyselystä sekä turvapaikanhakijahankkeiden seurannasta ja arvioinnista:

Tutkija Sanna Pasanen: sanna.pasanen@likes.fi

Tutkija Katja Rajala: katja.rajala@likes.fi

LIITE 4 Haastattelurunko

- Mikä on (ollut) roolinne hanketoiminnassa?
- Pyydetään kertomaan hankkeen toiminnasta omin sanoin, mutta kysytään seuraavat täydentävät kysymykset sopivissa väleissä.
 - Millaista toiminta oli?
 - Missä toiminta järjestetään/järjestettiin (vastaanottokeskuksessa vai sen ulkopuolella)?
 - Kuinka kuljetukset järjestetään/järjestettiin jos toiminta on vastaanottokeskuksen ulkopuolella?
 - Kuinka monessa toimipaikassa hanketoimintaa järjestetään/järjestettiin?
 - Onko/oliko toiminta suosittua? Mikä on/oli suosituinta toimintaa?
 - Kuinka paljon osallistujia toiminnassa on ollut arviolta?
 - Keitä osallistujat ovat/olivat enimmäkseen (ikä, sukupuoli, etnisyys)?
 - Miten osallistujat ovat ottaneet toiminnan vastaan?
 - Miten vastaanottokeskuksen henkilöstö on ottanut toiminnan vastaan?
 - Jos kunnassa on maahanmuuttajien kotouttavan liikunnan hanke: Tehdäänkö/tehtiinkö hankkeessa yhteistyötä hankkeen kanssa? Millä tavalla?
 - Onko/oliko hankkeella muita keskeisiä kumppaneita?
- Jos hankkeen toiminta on jo loppunut: Mistä syystä se on jo loppunut? (esim. rahoitus, toimipaikan lopetus, liikaa vaikeuksia tms.)
- Onko hankkeen kautta muodostunut joitain uusia toimintatapoja turvapainhakijatyöhön?
 - Jos kyllä, mitkä näistä toiminnoista ovat/olivat niin hyviä, että ne kannattaisi vakinaistaa tai levittää?
 - Mikä olisi paras mahdollinen tilanne toiminnan järjestämiseen; kuka organisoisi toiminnan, mistä resurssit tulisivat?
- Mitä kokeiltuja toimintamuotoja on lopetettu? Mikä ei ole toiminut?
- Millaisia vaikutuksia hankkeen toiminnasta on tullut? Mikä on ollut sen hyöty tai arvo?
- Onko/oliko hankkeen toiminnassa ongelmia? Mitä?
 - Ovatko ongelmat olleet odottamattomia (huomio hakemusasiakirjoista, hanketoiminnan riskejä ei juuri mietitä hakemusvaiheessa)?
 - Oletteko kohdanneet uhkaavia tilanteita hanketoiminnassa?
- Mitkä ovat/olivat vaikeimmat kohderyhmät saada mukaan toimintaan?
- Hankkeiden viestintä: Ovatko hankkeet hakeneet mediahuomiota vai ollaanko tarkoituksella pyritty pysymään poissa mediasta? Ovatko viestintäkanavat ainoastaan niitä, jotka tiedetään jokseenkin saman mielisiksi, kuten yhdistysten jäsenlehdet?
- Mikä on ollut suurin ilon aihe tai onnistuminen hankkeessa?
- Onko jotain muuta, mitä haastateltava haluaa tuoda esiin?